

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 43.

Fredagen den 20 maj.

kl. 2. e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Beskow, som anförde: Herr talman, mina herrar! I en den 9 sistlidne februari framställd interpellation har ledamoten av denna kammare herr Carl Lovén med kammarens medgivande till chefen för finansdepartementet riktat följande spörsmål:

1) Vill herr statsrådet medverka till, att Kungl. Maj:t genom en kommitté, sammansatt av opartiska köpmän och representanter för konsumenterna, eller på annat lämpligt sätt skyndsamt låta utreda, huruvida tobakshandlarna under nuvarande förhållanden kunna anses hava möjlighet att förvärva skälig inkomst av sin rörelse?

2) Och om så icke visar sig vara förhållandet, vill herr statsrådet då medverka till, att Kungl. Maj:t vidtager de åtgärder, som kunna anses påkallade för att tillförsäkra tobakshandlarna denna deras rätt?

Redan innan denna interpellation framställdes, hade Kungl. Maj:ts uppmärksamhet riktats å de spörsmål, som däri berördes, genom en framställning av den 14 december 1920 från Sveriges tobakshandlares riksförbund.

Över nämnda framställning hördes aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, som den 21 januari 1921 inkom med yttrande i ämnet. Häremot har sedermera riksförbundet i ny skrivelse till Kungl. Maj:t framställt vissa erinringar.

Därjämte har frågan för utredning remitterats till kommerskollegium, som den 15 april 1921 avgivit utlåtande i ämnet.

I detta utlåtande redogör kommerskollegium till en början för frågans riksdagsbehandling vid monopolets tillkomst och anför därefter i huvudsak följande:

Svar å
interpellation.
(Forts.)

»Enligt den av Eders Kungl. Maj:t den 26 februari 1915 utfärdade instruktionen för de av Eders Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i styrelsen för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet åligger det i avseende å bolagets förvaltning och skötsel samma ledamöter att i vad på dem ankommer särskilt tillse, bland annat: att endast med nödig varsamhet samt med tagen hänsyn till återförsäljares berättigade intressen sådana ändringar i försäljningsförhållandena vidtagas, som äro erforderliga för en rationell skötsel av bolagets rörelse; att under lämplig övergångstid vid försäljning av tobaksvaror kredit av bolaget beviljas återförsäljare i den omfattning, som av omständigheterna kan anses påkallad; samt att sådana rabattförmåner lämnas återförsäljare, att, i vad på bolaget beror samt med behörig hänsyn till rådande förhållanden inom tobakshandeln, återförsäljare må äga möjlighet att förvärva skäligen inkomst av sin rörelse.

Bestämmandet av rabattens storlek m. m. vid distribuering av varor, tillhandahållna av monopolet, blev sålunda en fråga mellan detta och handlandena. Statens inflytande kan sägas hava blivit begränsat till den medbestämmanderätt i bolagets angelägenheter, som staten i egenskap av intressent i bolaget kan utöva dels på bolagsstämma och dels inom styrelsen i första hand genom de av Eders Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna.

Den rabatt, som detaljisterna inom tobaksbranschen under de första åren av monopolbolagets verksamhet finge åtnjuta vid försäljning av monopolets varor, uppgick till 16 % av priskurantpriset. För s. k. tobaksspecialister, till vilka enligt bolagets i ärendet avgivna utlåtande i princip räknades handlande med en omsättning, bestående till minst 75 % av tobaksvaror, tillkom en ytterligare rabatt av 8 % å priskurantpriset. Denna tilläggsrabatt för specialisterna upphörde att utgå under år 1918. Åt specialisterna lämnades i stället en engångsersättning av 12—24 % å priskurantprisbeloppen av deras inköp från monopolbolaget av tobaksvaror under år 1917, dock till visst minimibelopp, mot det att de tobakshandlare, som kommo i åtnjutande av denna gottgörelse, förklarade sig därmed hava erhållit slutlig ersättning för de förmåner, de såsom tobaksspecialister åtnjutit. Samtidigt nedsattes den allmänna rabatten från 16 % till 15 %.

Såsom ovan antytts, kan staten endast såsom intressent i monopolbolaget utöva något direkt inflytande i fråga om rabatter och andra i den förevarande framställningen berörda ämnen. Även om vid bedömandet av föreliggande frågor man finge lämna ur räkningen de av tobaksspecialisterna i samband med utbekommandet av ovannämnda engångsersättning avgivna erkännanden att de erhållit slutlig ersättning för de förmåner, de som tobaksspecialister åtnjutit, kan dock ej fränkommas, att beträffande bolaget, i vilket jämväl andra aktieägare än staten äro intressenter, statsmakterna en gång fastslagit ett visst system till förebyggande av möjliga maktmissbruk gentemot tobakshandlandena, nämligen medelst av

Eders Kungl. Maj:t utsedda, med tillräckliga maktmedel utrustade styrelseledamöter, som enligt utfärdad instruktion hava att, i vad på dem ankommer, beakta tobakshandlandenas intressen i avseenden, varom nu är fråga. Och då kollegium saknar anledning till det antagandet, att dessa av Eders Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöter, som givetvis för fullgörande även i förevarande hänseende av sitt förtroendeuppdrag förskaffat sig ingående kännedom om alla därå inverkan omständigheter, skulle hava i någon mån eftersatt vad dem åligger vid beaktande av tobakshandlandenas skäliga intressen, finner, under nuvarande förhållanden, kollegium sig icke kunna förorda andra statliga åtgärder i syfte att dessa intressen må av bolaget eller eljest beaktas, vadan kollegium hemställer, att ifrågavarande framställning icke måtte föranleda till någon åtgärd från Eders Kungl. Maj:ts sida.»

*Svar &
interpellation.
(Forts.)*

Härutöver ber jag få förklara, att jag vid de undersökningar jag företagit i denna sak icke kunnat konstatera, att styrelsens av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter tillämpat sin instruktion rörande förhållandet till tobakshandlarna på annat sätt än vad riksdagen en gång därmed torde avsett. Jag utgår nämligen, i likhet med tobaksmonopolets styrelse, därifrån, att rabattens skälighet icke kan hava att göra med om en särskild tobakshandlare av sin handel vinner full försörjning, utan att skäligheten måste bedömas med hänsyn till det arbete, det behov av kapital och den risk, som är förbunden med detaljhandeln med tobaksvaror. Att vid detta förhållande rabatten icke kan beräknas så hög att handlandena, även de med den minsta avsättningen, under alla omständigheter skola erhålla full försörjning enbart av sin försäljning av monolets varor synes mig tydligt.

Allt sedan 1918, då de s. k. specialisterna uppbyro en engångsersättning (uppgående till sammanlagt 5,3 milj. kr.) för att avstå från den intill denna tid beviljade högre rabatten, utgår rabatten såväl till de f. d. specialisterna inom tobaksbranschen, numera c:a 1.400 st., vilka interpellanten åsyftar, som till tobaksmonopolets övriga återförsäljare (c:a 18.000) med 15 %.

En allmän höjning härav med exempelvis 5 % skulle för tobaksmonopolet medföra en ökning i rabattutgifterna av c:a 10 milj. kronor, varmed då antingen statens inkomster skulle minskas eller tobaksvarorna fördyras. Det synes finnas så mycket mindre skäl till en dylik allmän höjning, som monolet kan finna snart sagt obegränsat antal personer, som äro villiga handla med tobaksvaror mot denna rabatt av 15 %.

En höjning av rabattsatsen enbart till de f. d. specialisterna skulle såvida den icke kompenserades av motsvarande sänkning av rabatterna till andra återförsäljare medföra rätt betydande ekonomiska konsekvenser, då de f. d. specialtobakshandlarnas andel i monolets försäljning utgör 50 à 60 % (1919 — 63 %, 1920 — 53 %). Därutöver skulle vissa olägenheter uppstå genom tillkomsten av dubbla rabattsatser, olägenheter, som tobaksmonopolet just genom uppgörelsen av 1918 lyckades borteliminera.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Med det sagda skall icke förnekas, att ett betydande antal av de f. d. specialisterna befinna sig i en svår ställning. Särskilt gäller detta många av dem, som hava den minsta omsättningen. Att en affärsinnehavare, som har en årsomsättning på monoopolets varor exempelvis under 20,000 kr, vilket var fallet med 443 handlande under 1920, måste befinna sig i en bekymmersam ekonomisk situation, därest han skall vara hänvisad enbart till denna utkomstskälla, är tydligt, gällande detta icke blott om han åtnjuter 15 % rabatt utan även om rabatten är 20 %.

Lösningen av detta problem synes i första hand vara att söka i en förbättrad organisation av handeln, närmast gående ut på en gradvis skeende avveckling av sådana små tobaksaffärer, som på grund av en alltför ringa omsättning föra en tynande tillvaro. Då därför tobaksmonoopolet funnit sig böra i vissa fall, efter prövning av föreliggande omständigheter, bevilja visst engångsbelopp såsom avvecklingshjälp, förefaller det mig, att man är inne på en riktig väg. Till monoopolet hava tills dato inkommit 40 ansökningar om dylikt understöd å tillhopa 103.000 kronor. Av dessa hava 33 bifallits med ett sammanlagt understödsbelopp av 64,000 kronor. Genom en dylik utveckling kommer uppenbarligen för de kvarvarande mera livskraftiga affärerna möjlighet att beredas till ökad omsättning och sålunda till en förbättrad ställning. Det synes mig fördenskull vara att livligt anbefalla, att genom lämpliga åtgärder från monoopolets sida avvecklingen av mindre bärkraftiga affärer i möjligaste mån påskyndas. Såsom ett medel härför torde i första hand böra tillses, att de ersättningar, som lämnas, bestämmas till skäliga belopp, liksom man över huvud synes böra framgå ej blott med nödig varsamhet utan ock med största möjliga välvilja mot de handlande, vilkas affärer ställas på avskrivning.

Jag vill slutligen uttala, att jag vågar hysa den förhoppningen att de differenser, som f. n. föreligga mellan monoopolet och tobakshandlarnas riksförbund skola så småningom genom ett fortsatt samarbete försvinna. Även är jag övertygad om att statens representanter i monopolbolagets styrelse skola låta sig angeläget vara att i enlighet med instruktionens bestämmelser söka sörja för att all rimlig hänsyn kommer att visas tobakshandlandena.

Av vad jag således anfört framgår att jag icke anser nödigt föreslå Kungl. Maj:t vidtagande av några särskilda åtgärder i det syfte interpellanten föreslagit.

Vidare yttrade:

Herr Lovén: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framföra mitt tack för det lämnade svaret, så mycket mera som det synes att det skulle kunna bli någon ljusning då det gäller inlösning av de tobaksaffärer, som icke kunna bära sig, därigenom att tillräckligt högt belopp anslås till de tobakshandlare, som äro villiga eller nödsakade att lämna sin affär. Man har låtit påskina, att jag genom interpellationen velat fördyra tobaken för konsumenterna. Jag anser

emellertid, att de varor, som lämnas från monopolet, äro tillräckligt dyra och dåliga förut, varför jag icke med ett enda öre vill fördyra dessa dåliga tobaksvaror.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

När monopolet infördes, gjorde riksdagen det uttalandet, att återförsäljningsrabatten skulle anpassas efter rådande förhållanden och läggas så, att vederbörande kunde förvärva skäligen inkomst av sin rörelse. Jag förstår då icke, hur man kunnat tolka detta riksdagens uttalande så, som monopolets styrelse samt kommerskollegium och herr statsrådet nu gjort. När man läser handlingarna, kan man icke finna annat än att meningen var, att rabatterna skulle avpassas så, att de handlande, som förut kunde existera på sin rörelse, även i fortsättningen skulle kunna göra det. För närvarande är det många, som skulle vilja avveckla sina affärer, men ofta är ju bostad förbunden med butiken, och då de icke ha möjlighet att skaffa sig en annan bostad, måste de alltjämt hålla butiken öppen för att få någon hjälp till hyran. Det har från monopolledningens sida gjorts gällande, att de, som icke nöja sig med den rabatt, som ges, böra få sluta och skaffa sig annan sysselsättning. Men vi veta ju, att de personer, som det här gäller, ofta äro gamla människor, som på många år icke sysslat med någon annan bransch. Det kan också vara invalider eller ensamstående kvinnor, och det är naturligtvis inte lätt för dem att kasta sig på något annat arbete. Från monopolets sida har vidare framhållits, att man bör göra jämförelse med rabatterna i andra länder, där monopol är infört, och det har sagts, att de äro avsevärt lägre än här. Man får emellertid lägga märke till icke så mycket hur stor rabatten är utan *hur stor nettoinkomsten blir av rörelsen för året*. Av en utredning, som verkställdes av den kommitté, vilken behandlade frågan om monopolets införande här i Sverige, framgår det, att i tobaksaffärerna utomlands säljas även andra monopoliserade varor, såsom frimärken, stämplar, lottsedlar, ja, till och med vin och spritvaror. Då är det icke underligt, att dessa affärer kunna bära sig, medan hos oss i motsvarande butiker förutom tobaksvaror endast säljes litet tidningar och dylikt. Så har det sagts, att när tobakspriset stigit, borde också inkomsterna ha stigit. Det är riktigt, men omkostnaderna ha också stegrats i så oroväckande grad, att nettoinkomsten är mindre nu med 15 % rabatt på de dyrare tobaksvarorna än med 24 % på de billigare. Man behöver blott se på en enda post nämligen hyran. Vi finna då, att en lägenhet, som 1914 kostade 1,200 kronor nu får betalas med 4,700 kr., och att en lägenhet, som 1914 betingade en hyra av 800 kr., nu står i 1,500 kr. Då kan man förstå, att det blivit mycket mindre nettoinkomst. Därtill kommer, att dyrare tobaksvaror i stor utsträckning försäljas även av andra än de egentliga tobakshandlarna till stor nackdel för dessa senare. Man förstår, att en tobakshandlare, som står i sin butik från kl. 8 på morgonen till 7 på kvällen, icke skall ha lätt att dra sig fram, när han runt omkring har konkurrenser, som ha till biinkomst att sälja tobaksvaror och egentligen icke för sin utkomst behöva göra det. Man kan sålunda inte komma ifrån, att restauranger och kaféer göra stort inträng på de egentliga tobakshandlarnas område.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Beträffande engångsbeloppet är de riktigt, att det träffats överenskommelse härom mellan monopolet och tobakshandlarna, varigenom det fastställdes en enda rabatt över hela landet. Men det är icke obekant, att handlandena måste bekväma sig att taga detta engångsbelopp, då det eljest liksom »låg i luften» hot om sänkning av rabattsatserna utan något engångsbelopp alls. I en skrivelse av den 21 januari i år säger monopolstyrelsen, »att det är tänkbart att Riksförbundet påverkades av möjligheten att tobaksmonopolet skulle komma att företaga en nedsättning av de förut tillgodonjutna rabattförmånerna». Man ser där, att dessa tobakshandlare ha rätt, då de vilja påskina att de varit nödsakade att taga de lägre rabattsatserna och engångsbeloppet. Ty de riskerade att även utan detta belopp få de lägre rabattsatserna. Nu blev det en ganska stor klumpsumma, som utgick till dessa tobakshandlare. Men det var hundratal tobakshandlare, för vilka detta engångsbelopp icke blev mer än 1,500 kronor, och för detta belopp skulle de för all framtid avstå från den högre rabatten. På andra områden, där monopolet varit skyldigt att lämna en engångsersättning, hade det dock måst lämna ytterligare ersättning, därför att det först lämnade beloppet befunnits icke stå i överensstämmelse med rättvisan och sålunda icke lämnat tillräcklig ersättning.

Dessutom visar det sig, då man undersöker hur engångsbeloppet verkat, att monopolet nästan på pricken fått in, efter helt få år, från de resp. affärerna detta engångsbelopp, och sedan gör monopolet denna stora vinst. Jag har här ett ganska typiskt exempel, som visar ställningen för en viss tobakshandlare och som torde vara gemensam för de flesta det här gäller. Han hade — under år 1920 — från monopolet en omsättning av i runt tal 26,000 kronor, och 15 procents rabatt härå utgjorde sålunda kronor 3,907:35. Han importerade från grossister för 14,090 kronor och åtnjöt härå 20 procents rabatt med 298 kronor, vadan således inkomsten för tobaksvaror utgjorde 4,205:35. Dessutom var det några småsummor för tidningar och andra småsaker. Före monopolets tillkomst utgjorde omsättningen 10,000 kronor och inkomsten efter 35 procents medelrabatt 3,500 kronor. Nu hava omkostnaderna stigit med 300 procent. Detta motsvarar ett engångsbelopp av 3,636 kronor, och härpå kommer skatt av 350 kronor.

På den lägre rabatten har just här förlorats ungefär precis detta engångsbelopp. Hade omsättningen varit större, så hade förlusten varit än större. Men efter ett par år hade monopolet fått in denna summa, och sedan är det monopolet, som skördar vinsten, medan tobakshandlarna får nöja sig med den mindre delen.

Det säges, att monopolet har ensamt rätt att bestämma rabatten. Men det talas dock om i riksdagshandlingarna att det är en *överenskommelse* det här gäller, och för att en överenskommelse skall kunna träffas fordras två parter. Med samma rätt som monopolet ensam vill bestämma, vilken rabatt som skall utgå till dess distributörer — ty jag vill här pointera att det icke är handlande i vanlig mening, utan det är monopolets distributörer, som det här är fråga

om — med samma rätt skulle vilken arbetsgivare som helst kunna säga, att han själv ägde bestämma arbetslönen, och arbetarna skulle icke ha något att säga till härvidlag.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Dessutom ha tillkommit vissa andra omständigheter, som försvåra situationen för tobakshandlarna. Så har arbetstidslagen kommit till. Nu stänga tobakshandlarna kl. 7 enligt lagen, och det är riktigt. Men försäljningen av tobaksvaror fortgår i kabinett, kiosker, automater, restauranter, och här säljer man ibland mycket mera per timme, än vad tobakshandlarna göra från kl. 8 f. m. till kl. 7 e. m. Och dock kan man t. o. m. säga, att det här gäller en olaglig försäljning, därför att vissa sådana butiker och kabinett, som ha lov av lagen att försälja till förbrukning på stället, likväl försälja varor, som sedan förbrukas på helt andra platser, än där de enligt lagen skulle förbrukas. Här blir det således som sagt rent av en olaglig försäljning; och det skulle i sin mån kunna tjäna som hjälp för tobakshandlarna till förbättrande av deras läge, om chefen för socialdepartementet på något sätt ville se till att denna oriktighet påtalas och på något sätt ändras.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet omnämnde, att om man skulle lägga om rabatten och fixera den olika för olika grupper av försäljare, så skulle det komma att vålla svårigheter. Ja, det är möjligt att det skulle vålla svårigheter till en början. Men annars kan jag ej inse att det är rätt att dessa, som från början före monoopolet hade sin utkomst av tobakshandeln, som hade denna handel till huvudsaklig näring, icke skulle få större rabatt än andra försäljare av tobaksvaror. Och därtill kommer att då de förra fingo en sänkning av rabatten från 24 till 15 procent, så fingo de andra en sänkning från 16 till 15, och detta har återverkat många gånger kraftigare för de illegitima tobakshandlarna på grund av det höga priset på tobaksvaror. Dessa som taga för en flaska vatten som i inköp kostar 17 öre ett så stort belopp som 50 öre, de ha icke samma behov av högre rabatt som dessa näringsidkare, som från morgon till kväll sträva efter att få det hela att gå ihop. Och långt ifrån att åstadkomma en nedsättning i statsverkets inkomster skulle ett arrangement, som innebar en höjning av tre procent för tobakshandlarna och en sänkning av tre procent för andra handlande med tobak, som ha denna handel mera till en biinkomst, efter sakkunnigas utredning alldeles säkert komma att tillföra statsverket åtskilliga miljoner i stället för att förorsaka statsverket minskade inkomster.

Jag vill förutskicka, att det icke varit min avsikt att på något sätt medverka till vare sig att tobaken skall bli dyrare eller att statsverket skall få mindre inkomster. Jag är nämligen av den uppfattningen, att genom en i godo förd underhandling mellan de olika parterna det skulle visa sig möjligt att finna utvägar, som skulle visa sig vara av beskaffenhet att göra båda parterna väl betjänta och belåtna och som således skulle komma att bli till gagn för det hela.

I Norge har man en sorts monopol också — visserligen har man

Svar å
interpellation.
(Forts.)

inte tobaksmonopol — men staten har sin del på ett annat sätt. Där lägger man på varorna en försäljningsavance på 25 %. Dessutom utgår vid köp av 5,000 cigarretter och däröver en viss kvantumsrabatt. I Danmark är det 22 % för cigarrer och 33 % för cigarretter och röktobak, som i försäljningsrabatt utgår till dessa tobakshandlare, som äro likställda med tobakshandlarna här i landet. Under kristiden tillsattes i Danmark en statsinstitution, som skulle undersöka, vad som vore lämplig och skälig försäljningsrabatt till affärerna i sko- och klädesbranscherna. De kommo då till att 20 % kunde anses vara en lämplig försäljningsrabatt för sådana affärer. Man får ändå bemärka, att dessa affärer ha så stora dagskassar, att någon procent mer eller mindre spelar avsevärt större roll.

Nu är det märkvärdigt att på våra inhemska tobakstillverknin-
gar är försäljningsrabatten 15 %, medan densamma på all vara, som köpes från utlandet, är 20 %. Det borde väl enligt all rim och reson vara alldeles motsatt. Man kan i dessa tider inte öppna en tidning, utan att det står att läsa: »Köp svenska varor och se till att svenska pengar komma till gagn för svensk produktion!» Men här tvingas nu försäljarna och indirekt även konsumenterna att sälja, respektive köpa utländska varor samtidigt som man avskedar hundratals svenska tobaksarbetare, och staten måste betala dessa arbetare arbetslöshetsunderstöd.

Det har också påtalats, att man har låtit tillverka i utlandet ett femtiotal miljoner cigarrer för svensk förbrukning. Man har från monopolbolagets ledning försvarat sig med, att det var under en tid, då man inte kunde tillgodose förbrukningen inom landet. Det må väl vara riktigt. Men det är väl också riktigt, att man har måst köpa sig fri från denna utländska leverans, och summan som man måste ge i utlägg, har också nämnts. Det må nu vara, hur det vill med detta, men det vittnar icke om något större förutseende och sakkunskap från monopolledningens sida, att man först tror sig behöva ett femtiotal miljoner cigarrer och sedan strax efteråt måste köpa sig fri från denna leverans. Det är mänskligt att begå fel, och det är möjligt att fel är begånget, men man bör väl uppmuntra försäljningen av svenska varor, när de äro bättre och billigare, och på så sätt få ju tobaksarbetarna sysselsättning i stället för att staten nu får betala ut ersättning till dessa arbetare. Ty det kan icke vara klok finanspolitik att giva med ena handen, vad man sedan tager tillbaka med den andra. Jag menar, att staten förtjänar lika mycket på den inländska tillverkningen som på den utländska. Detta är det mest bedrövliga kapitlet i svenska tobaksmonopolets historia, att man bidrager till att försälja utländska varor, när de svenska tobaksarbetarna gå sysslolösa på grund av bristande arbete. Man kan komma in i svenska tobaksaffärer, där disken är överfull med utländska varor. Man kan knappt på en svensk restaurang få en svensk cigarr. Det finnes blott utländska varor, och detta därför, att man på dessa har några procent högre i ersättning, och man förstår, att dessa människor måste se till att de kunna skaffa uppehälle åt sig och sin familj. Det borde vara tvärt om

beträffande försäljningsrabatten, nämligen 20 % på den inhemska tillverkningen och 15 % på den utländska tillverkningen, om det nu skall vara någon skillnad därvidlag.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Det förekom i tidningar vid fjolårets valrörelser när man gick till rätta med monopolledningen, en uppgift att majoriteten inom tobaksmonopolets styrelses majoritet bestod av medlemmar ur socialdemokratiska partiet. Så vitt jag har mig bekant, finnes det inte mer än en medlem av detta parti i den styrelsen, och jag vill begagna tillfället att offentligen protestera mot, att tidningar mot bättre vetande trycka en socialdemokratisk stämpel på styrelsemajoriteten i tobaksmonopolet.

Jag vill till sist tala om, varför jag kom att intressera mig för denna fråga. Det var helt enkelt därför, att då jag i fjol sysslade med frågan om hyreslagens prolongering och det var fråga om, huruvida butiksägarna skulle vara skyddade av hyreslagen eller inte, så kom jag underfund med hur dessa små butiksägare kämpade mot en ekonomisk ruin, såväl inom tobaksbranschen som inom andra branscher. Jag kom till att undersöka dessa små butiker, deras förtjänster, deras utgifter och huru deras kapital voro placerade, och fann att om jag på något sätt kunde medverka till att fästa tobaksmonopolets uppmärksamhet på saken och redogöra för, hur man skulle kunna förbättra det för dessa människor, skulle jag göra det; och så beslöt jag med anledning därav att framställa denna interpellation.

När monopolet kom till, kunde jag i propositionen, i utskottsutlåtandet, i motioner i kammaren och av debatten inte finna annat än, att det sades ifrån, att staten skulle se till, att inte dessa små tobakshandlareaffärer skulle ekonomiskt knäckas av monopolet, och det betonades uttryckligen av alla, att staten måste skydda dessa små näringsidkare.

Man har inte förnekat, att statens representanter i monopolstyrelsen ha gjort sin plikt. Då så säges från sakkunnigt håll, kan jag inte förneka att detta är riktigt, men jag kan för min del inte förstå från vilka utgångspunkter man har gått, när man inte ens vill undersöka, huruvida det är dåligt ställt för dessa tobakshandlare. Jag har endast begärt, att en opartisk undersökning bör komma till stånd, och jag låter gärna mellanhandssakkunniga undersöka, om det är en tillräckligt skäligen och rättvis rabatt, som tobakshandlarna nu ha. Kan man uppsöka andra linjer utan extra utgifter för staten och för mycket kostnader för monopolet, varigenom man kan komma fram till en annan rimlig lösning, så bör man göra det. Men den dagliga ledningen i monopolstyrelsen, nämligen herr Wallenberg, skjuter ifrån sig detta, så fort det kommer på tal.

Det är påtalat att Vin- och spritcentralen gjort sig skyldig till hänsynslöshet, och att det skulle vara det hänsynslösaste monopol som funnits. Min uppfattning är, att Vin- och spritcentralen är rena söndagsskolan gentemot Wallenbergs tobaksmonopol, och det kan visas med fakta, att när det gällde för Vin- och spritcentralen att ersätta dem, som blivit lidande vid utlösandet av de mindre nä-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ringsidkarna på området, herr Bratt då visade allt möjligt tillmötesgående mot dessa, som fått sina affärer indragna. Jag kan med bästa vilja inte instämma i att man från tobaksmonopolets sida visat sig lika villig att göra något sådant. Det är möjligt, att man i fortsättningen kan komma in på den vägen, att man vill medverka till att på ett mera rationellt och rättvist sätt avveckla de små affärerna, och så att de kunna draga sig tillbaka utan att gå svält tillmötes. Jag har med min interpellation endast avsett att få undersökt huruvida tobakshandlarna fått sin rätt eller inte, och jag anser, att det är en billig begäran. Statens ekonomi är bekymmersam. Jag är den förste att erkänna det, och jag är även den förste att erkänna att den bör stärkas på alla möjliga sätt och vis. Men jag kan inte med bästa vilja vara med om, att, om statens ekonomi skall stärkas, det skall gå ut över arbetslösa tobaksarbetare och ekonomiskt ruinera tobakshandlarna. Då måste andra vägar utfinnas. Annars blir att taga med ena handen vad man ger med den andra och långt dyrbarare än att gå in på reformer, som kanske gagna båda parterna.

Herr Lithander: Herr talman! Mina herrar! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde i början av sitt anförande, att instruktionen bland annat innehöll det, att det skall vara med nödig hänsyn till köpmännen, som den skulle handhavas. Jag kan för min del inte finna, att detta har tillämpats, då under en brydsam tid, när hyror och omkostnader gå upp, när skatterna gå upp, man då pressar ner deras förut knappt tillmätta ersättning. Jag kan heller inte finna, att det var en verklig ersättning till specialaffärerna, när man drev ner ersättningen med ända till åtta procent av den tillfälliga ersättning, som de fått under en tid, då penningvärdet var reducerat till en tredjedel. Herr statsrådet erkände, att det finnes specialaffärer i svår ställning. För mig synes det då som en naturlig följd, att herr statsrådet i stället för att skärpa villkoren över hela linjen, hade gått den motsatta vägen och sökt att förbättra deras villkor.

Jag kan inte heller anse, att det är riktigt, när i planen, som vi hörde, det ingår att det skall bli en avveckling av de mindre affärerna. Det är alltså de svagaste, som skola straffas. Det finns ingen känsla för, att man där skulle i stället stödja och söka förbättra villkoren för dem. Det är dock ett stort antal personer, som i alla fall ha sin utkomst på detta och som kämpa i många fall en hopplös strid gentemot förhållandena, hopplös därför, att man här har att göra med *en* myndighet och icke har någon annan att vända sig till. Det är en ganska ojämn strid, och vi sågo under kristiden på vad sätt tobaksmonopolet uppfattade sin ställning. Köpmännen avfordrades likvid i förskott. De fingo taga varorna, som kommo på deras bord, utan någon möjlighet till rättelse, när de fingo andra varor sig tillskickade än de hade begärt. De fingo, vad som kom och fingo vara nöjda med det. De hade ingen annan att vända sig till. Jag anser inte att den delen av instruktionen, som lyder, att det skall tagas nödig hänsyn till köpmännen, i praktiken har följts.

Men det är, mina herrar, nacksidan av vårt monopol, och vi, som kämpade mot tillkomsten av detta monopol, ha fått de farhågor besannade, som på den tiden uttalades. Jag skall inte gå in därpå närmare.

*Svar &
interpellation.
(Forts.)*

Jag är av motsatt mening i det omdöme om Vin- och spritcentralen, som den föregående ärade talaren avgav, men för att vi inte skola få ett kvällsplenum skall jag inte gå in i någon motivering härför.

Jag får lov att säga, att staten, som tager en sådan stor tribut av tobaksmedel, den borde söka att bättre än vad som nu sker tillgodose dem, som distribuera, och förhjälpa den att inhösta dessa vinster. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att, när tobaksmonopolet tillkom, stod det i den propositionen att man skulle taga 10 miljoner kronor, som det heter, ur tobaken. Men det stod ingalunda talat om något monopol. Då det sedan drevs igenom, blev resultatet, att man nu i stället för 10 miljoner tar ut 60 miljoner kronor för år, och det synes mig då, herr statsråd och mina herrar, att det vore rimligt, att man bättre än nu sker tillgodosäge de idoga människor, som ha sin utkomst på denna näring. Jag vill också hoppas, att så kommer att ske i framtiden.

Det framhölls då också, att ett skäl för förändringen skulle vara, att man därigenom åt den svenska allmänheten skulle kunna trygga en bättre vara till billigare pris, än som varit möjligt under den tid av fri tävlan, som förut rått. Jag överlämnar åt den svenska allmänheten att bedöma, i vad mån detta skett eller icke.

Med dessa ord vill jag, herr statsråd, påyrka den rättvisa åt köpmännen, som man i detta fall har anledning att kräva, och att man icke skall försvåra förhållandena för den stora grupp av idoga människor, som, på samma gång som de här ha sin utkomst av näringen, genom sina skatter och på annat sätt deltaga i de allmänna utgifterna och förrätta en nyttig verksamhet.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet endast med anledning av ett yttrande, som herr statsrådet nyss fällt. Herr statsrådet sade nämligen, att man borde söka åstadkomma en avveckling av de mindre bärkraftiga tobaksaffärerna. Jag ber med anledning därav att få anföra, att jag icke uppfattat herr Lovéns interpellation såsom något avsiktligt försök att fördyra tobaksvarorna i landet. Tvärtom, jag fritar honom för min del från dylikt uppsåt. Men då herr statsrådet säger, att man skall råda bot på missförhållandena genom en avveckling av mindre bärkraftiga affärer, tillåter jag mig att hävda, att detta var ett mycket obarmhärtigt yttrande. Man går icke tillväga så. Man måste taga vara på även de mindre affärerna och försöka göra vad man kan för att hjälpa upp dem. Men detta kan icke ske under nuvarande förhållanden och särskilt icke med de tendenser, som synes göra sig gällande i herr statsrådets yttrande här i dag.

Jag vet icke, av vilken anledning, man har kunnat komma på denna idé att just de små stackarna skulle fullständigt fördärvas.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag känner till ett fall: En kvinna, som innehade en gammal tobaksaffär och ville sälja densamma, förvägrades detta. Tobaksmonopolet dekreterade, att hon visserligen kunde få lämna sin affär och att det ineliggande lagret skulle inlösas till de noterade priserna, men att hon icke skulle få ett enda öre för själva handelsaffären. Sedan de varor, som kunde användas, inlösts till officiella priser, skulle hon därutöver icke få ett öres ersättning.

Det var också en hård åtgärd. Det tycks som om hjärtat hos monopolstyrelsen skulle alldeles ha förstnats — eller måhända saknar man denna motor.

Någon ärad talare har sagt, att tobaken är både dyr och dålig, och det har han alldeles rätt i. Jag har försökt att störta monopolet genom att börja röka en cigarr mindre om dagen, och om alla gjorde på samma sätt, skulle det kanske kännas rätt hårt. Men det är mig i sanning intet nöje att röka monolets cigarrer, icke blott därför att de äro dyra utan huvudsakligen därför att de äro dåliga.

Jag har för vana att röka ett par tre cigarrer varje morgon efter kaffet, vanligen av märket Neva, som jag köper i Helsingör för 6 danska kronor per hundra, vilket utgör kr. 4,50 utan tull. Jag kan också köpa dem i Hälsingborg, men där får jag betala 15 kronor. Då jag frågade varför, fick jag till svar, att tobaksmonopolet tar 48 procent på priset, således något över 7 kronor. Det är ju en kraftig beskattning. Jag tar för givet, att uppgiften är riktig, ty det var en fullt pålitlig och hederlig man, som lämnade den. Utom detta tillkommer tull, och, märk väl att denna skatt för det lilla band, som lägges omkring cigarrerterna, skall honoreras innan varan får lämna tullverket, alldeles oberoende av om den sedan blir såld eller icke. Det är också, tycker jag, en grym behandling.

Slutligen skall jag be att få nämna, att när man lägger så tung hand på en viss annan industri, att man till och med beslutar, vilken utdelning den högst får lämna sina aktionärer, det synes vara ett märkvärdigt faktum, att just tobaksmonopolet äger befogenhet att bestrida vilken utdelning som helst. Den siste ärade talaren antydde, att inkomsten skulle belöpa sig till 60 miljoner. Jag erinrar mig icke nu huru många procent detta utgör på statens aktier, men det är i varje fall en icke obetydlig procentsats, som staten ur monopolet gottgör sig.

Jag skall nu, herr talman, sluta med en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att han ville sörja för att icke allt för hårda åtgärder vidtagas vare sig mot det rökande svenska folket eller mot de små tobakshandlarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Beskow: Herr talman, mina herrar! Interpellanten har enligt mitt förmenande uppfattat kommerskollegii och även riksdagens mening, då frågan om tobaksmonopol avgjordes, på ett sätt, som icke torde vara riktigt. För min del har jag bemärkt, att 1914 års tredje särskilda utskott i sin motivering till ifrågavarande utlåtande uttalade, att statens styrelseledamöter i monopolet borde i vad på dem ankomme, tillse, att

bolaget gent emot de enskilda handlandena förföre på ett sätt, som stode i överensstämmelse med billighetens fordringar, så att bl. a. sådana försäljningsförmåner lämnades återförsäljare, »att dessa i vad på monopolbolaget berodde och med hänsyn till rådande förhållanden inom tobakshandeln måtte äga möjlighet att förvärva skuldig inkomst av densamma». Men jag har också bemärkt, att utskottet vid detta tillfället som slutkläm lade till, »att vad ovan sagts, givetvis icke borde så förstås, som om monopolbolaget därigenom skulle vara förhindrat att vidtaga sådana förändringar i försäljningsförhållandena, som en rationell skötsel av bolagets rörelse finge anses påkalla, utan endast utgjorde en erinran, att varje dylik förändring borde ske med nödig varsamhet och under behörigt iakttagande av handlandekärens berättigade intressen».

Långt innan monoopolet kom till stånd inträffade ju, att tobaksaffärer startades på olämpliga platser och att de sedan sköttes på ett oriktigt, icke affärsmässigt sätt. Resultatet blev naturligtvis, att de fingo avvecklas på ett eller annat sätt. Jag har svårt att tänka mig, att riksdagen menat, att i samma ögonblick, som här bildades ett monopol, en sådan ordning skulle skapas, att alla existerande tobakshandlare skulle kunna reda sig, oberoende av det sätt, varpå de sköta sig. Herr Lithander har menat, att man skall stödja dessa svaga tobakshandlare genom att ge dem en extra rabatt, men jag undrar, om herr Lithander förfar på sådant sätt i sin egen näring och om han icke går efter mera rent affärsmässiga principer. För min del har jag den uppfattningen, att riksdagen torde ha menat, att man skulle sätta en sådan rabattsats, att en medelmåttigt belägen affär, som är medelmåttigt skött, skulle ge en skäligen rimlig avkastning. Och om man har den utgångspunkten, tror jag man kan säga, att 15 procent är en rabatt, som uppfyller dessa fordringar.

Här har påpekats, att rabattsatserna vid handel med tobaksvaror i vissa andra länder äro 8 och 10 procent, och däremot har invänts, att dessa handlande samtidigt skulle ha tillfälle att handla med andra monopolvaror. Ja, vad är det, som hindrar våra före detta tobaksspecialister att handla med vilka varor som helst? Det är visst inte nödvändigt, att de hålla sig uteslutande till tobaksvarorna. Jag vill också särskilt med anledning av att interpellanten framhöll en del högre rabatter på andra områden påpeka att rabattsatserna inom vissa andra branscher här i landet äro åtskilligt lägre än dessa 15 procent. Våra specerister ha, enligt vad mellanhandssakkunnigas sekreterare upplyst mig, en rabatt av i genomsnitt 13 procent, därav på socker endast 6 1/2 procent. För att anföra något ytterligare exempel, torde rabatten inom mjölk- och brödhandeln uppgå till cirka 12 procent.

Slutligen vill jag erinra om att ett mycket stort antal av dessa tobaksspecialister handla med importerade cigarrer och att den rabatt, som erhålles vid handeln med dessa varor, sammanlagt torde svara mot omkring 9 miljoner kronor, d. v. s. inemot samma summa, som de få ifrån tobaksmonoopolet. Tar man hänsyn till denna förtjänst från importerade varor, finner man, att åtminstone de större tobakshandlarna befinna sig i ganska goda villkor. En allmän höjning av

Svar å
interpellation.
(Forts.)

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

rabatten skulle ge dessa större affärer fördelar, som jag för min del icke kan finna annat än överflödiga.

Det är dock tydligt, att allt icke är bra, som det är, och den rätta utvecklingslinjen synes mig vara, att man försöker avveckla det stora antalet av mindre bärkraftiga affärer. Det kan nämligen icke vara riktigt, att det, som nu ofta är fallet, finnes två tobakshandlare mitt emot varandra vid samma gata. Det är en oriktig affärsorganisation. Jag vill däremot icke, som herr Sommelius förmenar sig hava uppfattat, att man vid avvecklingen av dessa affärer bör gå fram på något grymt sätt. Tvärtom, jag anser, att monopolet förfarit riktigt, då det hjälpt dessa handlande att avveckla genom att lämna dem kontanta bidrag, och jag har uttryckligen påpekat, att jag anser, att monopolet hädanefter bör lämna dem större bidrag, än hittills varit fallet. Jag är övertygad om att detta är rätta vägen, och jag är också övertygad om att den saken kommer att ordnas utan något vidare ingripande från regeringens sida. Jag har nämligen klart för mig, att tobaksmonopolets styrelse uppfattar situationen riktigt.

Här har vidare talats om åtskilligt, som icke hör till denna sak, t. ex. om kvaliteten av monopolets varor. Ibland har man sagt, att de äro dåliga, ibland att de äro bättre än de utländska, och jag vet inte riktigt, vilket man menat. Man måste ju se sammanhanget i dessa saker; anledningen till att cigarrerna förefalla dyra i förhållande till kvaliteten, är den, att den svenska staten lyckligtvis har möjlighet att få in 60 miljoner kr. på dessa varor.

Herr Lovén: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning av en passus i herr Lithanders anförande, som sedermera gick igen i herr Sommelius' yttrande, nämligen att det skulle ligga något grymt i avvecklandet av de minsta affärerna och att de svaga därigenom skulle straffas. Saken har sedan i viss mån tillrättalagts av herr statsrådet, men jag vill ytterligare påpeka, att jag har en annan uppfattning än herrar Sommelius och Lithander, såvida denna avveckling icke sker på det sättet, att monopolet — som hittills varit fallet — i mycket ringa grad bidrar vid avvecklingen.

Om jag uppfattade herr statsrådet rätt, skulle avvecklingen komma att ske på ett annat sätt i framtiden, och jag tror också, att monopolet utan ekonomisk risk vare sig för sin eller statens del kan kapitalisera denna lilla affärsrörelse, så att dess idkare antingen — om de äro arbetsföra — kunna hinna skaffa sig någon ny sysselsättning eller, i annat fall, draga sig fram för kommande dagar. De ha ju haft sin lilla affär, innan monopolet kom till, och då de skola avvecklas, är det icke meningen, att de skola ekonomiskt knäckas utan att de av monopolet skola hjälpas, så att de kunna draga sig fram till döddagar. Jag kan således icke vara med om att det är grymt att avveckla dessa affärer, därest avvecklingen sker på det rätta sättet.

Beträffande herr Sommelius' inköp i Hälsingör av billig vara, är det något, som jag icke vill uppmuntra, ty jag vill, att monopo-

lets varor skola vinna avsättning. Jag vill för övrigt påpeka, att då herr Sommelius talade om 48 procents pålagor, inräknas däri den tull, som jag förmodar, herr Sommelius varit mycket villig att erlægga, då han stigit i land i Hälsingborg eller Malmö med de danska cigarretterna.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr statsrådet säger, att man får tolka riksdagens beslut så, att monopolet, även med de nedsättningar som gjorts, med en rationell skötsel bör ha möjlighet att se till att rabatterna lämpligt avvägas. Ja, nog skötes monopolet rationellt, *mycket »rationellt» till och med*. Men här ha så många värden omvärderats under de sista åren, att det sannerligen inte borde vara ur vägen, att monopolets ledning satte sig ned tillsammans med sina distributörer och resonerade om hur man på bästa sätt skulle kunna gå till väga för att få det rationellt *åt båda hållen*. Herr statsrådet uttalade den uppfattningen, att medelmåttiga affärer skulle kunna bära sig med de rabatter som lämnas. Det är också min uppfattning. Men jag tror, att det är lätt att bevisa, att medelmåttiga affärer, som kräva sin man från morgon till kväll, verkligen icke lämna en inkomst, som är vare sig rimlig eller skälig. Herr statsrådet säger, att det står tobakshandlarna fritt att handla med vilka varor som hest lik-som i utlandet. Nej, det gör det visst icke. De kunna det icke bland annat av det skälet, att de små tobaksbutikerna icke äro inrättade för handel med en mängd olika saker. Dessutom tillåta icke hälsovårdsnämnderna, att vissa varor säljas i butiker, där tobaksvaror tillhandahållas. Och för övrigt finns det ju överallt andra affärer, där man säljer de olika varor, som skulle kunna ifrågakomma. Vidare yttrade herr statsrådet, att en allmän höjning av rabattsatserna skulle innebära en orättvisa. Jag vill emellertid ingen allmän höjning, utan jag vill, att man skall höja på ett håll, då man kan utan orättvisa sänka på ett annat. Och staten skulle inte förlora därpå utan tvärtom förtjäna.

Herr statsrådet omnämnde vidare, att mellanhandssakkunniga kommit med vissa uppgifter angående rabattsatserna inom den allmänna handeln. Det är ju möjligt, att man kan ha funnit sådana rabatter som de nämnda. Men jag har här uppgifter från en hel mängd branscher, lämnade av namngivna personer, och där rör det sig om helt andra rabatter. Jag tillåter mig nämna några exempel: blomsterhandlarna 30 à 40 %, frukthandlarna i parti 40 %, färg- och kemikaliehandlarna 25 à 30 %, urhandlarna 40 %, klädeshandlarna 33 %, leksakshandlarna i detalj 35 à 40 %, grosshandlarna i konfektion- och vitvarubranschen 40 %, juvelerare och guldsmeder 30 %, hatt- och mösshandlarna 30 %, belysningsaffärerna 35 à 40 %, musikhandlarna 30 %, herrekiperingsaffärerna 30 %, lärtfstramhandlarna 25 à 30 %, sybehörsaffärerna 35 à 40 %, modeaffärerna 35 à 40 %, grossisterna inom gläs- och porslinsbranschen 25 %, pappershandlarna 35 %. Dessa siffror angivas i allmänhet vara minimisiffror. Sådana affärer som blomsteraffärer, fruktaffärer m. fl. kunna ju anses vara rätt jämställda med tobaksaffärerna. Det är som sagt namngivna personer, som lämnat dessa uppgifter, och jag

Svar å interpellation. har därför litet svårt att förstå, att mellanhandssakkunniga erhållit så låga siffror som 15 % och där omkring.
(Forts.)

Herr Thorsson: Herr talman! När jag såg den nya kombinationen herrar Lovén och Lithander, så blev jag litet ängslig. Men deras vänskap har icke varat så länge, firman har redan spruc-
kit itu.

Herr Lovén började sitt anförande med att betona, att 15 % är en för låg handelsavans, och han tyckte att 20 % kunde vara lämpligt. Samtidigt ville han dock, att tobaken och cigarrerna inte skulle bli dyrare, och även att statens inkomster icke skulle minskas. Jag vet egentligen inte, var herr Lovén vill lägga den påyrkade rabattförhöjningen. Det finns i ekonomiska ting vissa regler, som man måste följa. Vill man här ge tobakshandlarna mer än 15 % rabatt, så måste man taga dessa belopp någonstades. Det komma vi icke ifrån. De som här vilja göra gällande att tobaksvarorna äro för dyra i förhållande till rabatten, bolaget lämnar till återförsäljarna, borde dock besinna, att staten här uppträder med mycket stora auspråk på inkomster. Det är ju många miljoner kronor, som inflyta till statskassan från tobakshandeln. Tycka herrarna, att priserna på våra cigarrer äro oskäligen, så kunna naturligtvis priserna sänkas, men då få herrarna också pålägga nya skatter i annan form. Jag har inte kunnat finna annat än att både herr Lithander och Sommelius äro överförtjusta var gång de höra ordet indirekta skatter uttalas. Att de då kunna blåsa upp sig i denna fråga på detta sätt, det kan jag verkligen inte finna gå ihop med deras vardagspolitik. Denna dag är bestämt ett slags undantagsdag, då herrarna vilja kasta bort alla gamla uppfattningar och bara resonera för ett visst speciellt syfte. Det vill jag för min del dock inte vara med om. Jag tycker, att man skall bedöma alla frågor så sakligt som det över huvud taget är möjligt.

Hur ligger då denna fråga till? Jo, mina herrar, när jag företrodde finansdepartementet, så uppvaktades jag en gång av en av tobaksmonopolets chefer och en annan gång av en deputation från cigarrhandlarna, och så vitt jag förstår, voro båda dessa parter eniga om att det borde ske en avlösning av den särställning, som vissa cigarrhandlare intogo. Det var ju nämligen så, att förut fingo specialisterna 24 % och de andra, som inte voro enbart tobakshandlare, fingo 16 %. Men det var ett villkor också, att för att specialisterna skulle få 24 % i fortsättningen, så skulle de visa, att tobakshandeln utgjorde minst 75 % av hela deras omsättning. Nu skulle de emellertid lösas från detta tvångsband och få frihet att sälja även andra varor. Den nya rabatten fastställdes till 15 % för alla och tobaksmonopolet avlöste med en viss summa de procent, som specialisterna hade mer än de andra. Nu säger herr Lovén att den summan var alltför låg. Han har räknat ut, att tobaksmonopolet på ett par år fått tillbaka den summa, som då erlades. Jag vet inte, hur tillförlitliga dessa hans beräkningar äro. Men en sak är jag på det klara med, och det är, att parterna syntes vara överens om

uppgörelsen. Om detta är förhållandet, att parterna voro överens om uppgörelsen, så uppstår nu det spörsmålet: är 15 % en lämplig avans? Det bör särskilt herr Sommelius kunna yttra sig om, som själv lämnar 6 % rabatt till dem som sälja socker för hans bolag.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Lovén har i sitt sista yttrande talat om, vilka rabatter som skulle förekomma i en hel rad affärsbranscher och som, om jag uppfattade honom rätt, i allmänhet skulle ligga mellan 30 och 40 %, i mycket få fall därunder. Om dessa herr Lovens uppgifter äro riktiga, så anser jag, att han här framkastat en fråga, som är av den allra största och mest djupgående betydelse, och det är frågan, om det verkligen kan vara oundgängligen nödvändigt att ge distributörerna 35 à 40 % för den befattning de ha med varorna. Det är det, som då blir huvudfrågan. Jag måste för min del säga, att om affärerna äro riktigt ordnade, så skall 15 % kunna täcka distributionen av en vara, som om den sköts rätt, inte förstöres. En annan sak är det, om den vara det gäller till större eller mindre del förfäres genom lagring eller annorledes. Då får naturligtvis den provision, som skall beräknas för varans handhavande, tilltagas med hänsyn till den förstoring som kan ske och till den förlust, som den, som distribuerar varan, följaktligen är utsatt för.

Jag för min del kan icke vara med om att öka denna rabatt över nu tillämpade 15 %. Men jag vill gärna vara med om att medverka till att tobaksmonopolet, så långt det över huvud taget är möjligt, i andra hänseenden visar sig humant och välvilligt mot tobakshandlarna. Ty det är klart som dagen, att det förhållandet, att jag innehar ett monopol, inte tillåter mig att uppträda hur som helst. Utan tobakshandlarna ha rätt att kräva en human behandling. Men i fråga om procentsatsen vill jag ha klart besked, om över huvud 15 % inte kunna täcka distributionskostnaderna. Jag kan heller inte sluta mig till den av herr Sommelius förfäktade åsikten, att om det t. ex. i ett kvarter finns för många affärer, så att de icke kunna bära sig, det skulle vara hjärtlöst att hjälpa affärsinnehavarna att komma ifrån en affär, som inte föder dem, genom att ge dem, medel att skaffa sig en annan sysselsättning. Det är ju, när allt kommer omkring, och måste vara vår skyldighet och plikt att rikta in människorna på sådana sysselsättningar, som inte äro enbart till för att ge dem inkomst utan även samtidigt så långt möjligt sätta dem i tillfälle att utöva en verkligt produktiv verksamhet. Det är visserligen sant, att tobakshandlarna och andra handlande också kunna utföra ett flitigt och idogt och träget arbete. Men det blir inte mer varor för det, de må vara aldrig så flitiga bakom disken. Det riktiga är alltså att försöka koppla in dem på andra banor, där deras arbete kan resultera i verkliga produkter.

Herr Sommelius talade om den orättmätiga prisbildningen på de svenska tobaksvarorna. Jag förmodar, att om herr Sommelius i Hälsingborg röker de cigarretter han köpt i Helsingör, så får han inte den stora prisskillnad, som han talade om. Men gör herr Sommelius på det viset, att han, när han ätit sin middag i Hälsingborg, reser med färjan över till Helsingör och där röker cigarretterna, då får han

Svar å
interpellation.
(Forts.)

visserrligen cigarretterna till det pris han talade om, men då tillkommer å andra sidan ångfårjeavgiften. Och då vet jag inte, om cigarretterna bli billigare, ån de skulle vara, om herr Sommelius rökte i Sverige förtullade eller förfärdigade cigarretter. Jag har den bestämda uppfattningen att herr Sommelius, såsom den varma och övertygade patriot han förvisso är, inte reser till Helsingör och gör cigarrettaffärer för att undandraga svenska staten den inkomst den skall ha av tobaksskatten. Jag vågar inte ett ögonblick ha en sådan hädisk tanke om herr Sommelius, utan jag tror, att om det har skett, så har det skett mera av tanklöshet och inte av bristande vilja att bära sin del av tobaksbeskattningen.

Jag tror, att denna debatt har haft det goda med sig, att den fäst uppmärksamheten på att mellanhandssakkunniga ha ett ofantligt stort fält att arbeta på. Ur alla andra synpunkter anser jag den framställda interpellationen vara mera en okynnesinterpellation ån av ett verkligt behov påkallad.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Blott ett par ord för repliker. Med anledning av den siste årade talarens yttrande, som inbragte honom ett synnerligt välförtjänt bifall, att jag skulle hava räknat fel på cigarrettpriset i Helsingör, då jag gjorde jämförelse med cigarrettpriset i Hälsingborg, vill jag nämna, att jag icke i något av de båda priserna inräknat tullen. Jag erinrar mig icke nu tullsatsen i Sverige på cigarretter, men det är givetvis så, att såväl i Helsingör som i Hälsingborg tullen ökar priset.

Rörande mitt patriotiska sinnelag vill jag säga, att herr Thorsson icke skall så absolut lita på att jag är bättre ån andra människor. Jag är övertygad om att herr Thorsson, om han kunde få cigarretter från Danmark, hellre skulle röka dem ån de cigarretter han får i Hälsingborg.

Jag har en liten anmärkning mot herr Lovén. Han kunde icke finna sig i det sätt, varpå jag såg denna sak, i det avseendet att jag inte ville vara med på, att man utrangerade vissa affärer. Jag ber att få nämna, att vad jag yttrade angående avvecklingen av de mindre bärkraftiga tobaksaffärerna, det hämtade jag från herr statsrådets första anförande. Det må väl icke vara att undra på att jag anser det vara hjärtlöst, när man ställer i utsikt en avveckling av mindre bärkraftiga tobaksaffärer. Jag vill också erinra om att jag ävenledes gjorde en erinran om ett särskilt fall, där tobaksmonopolet erbjudit en person att köpa hans affär men på så sätt, att man rangerade ut vad som var användbart och betalade det, men därutöver ingenting, liksom icke heller ett öre för själva affärsverksamheten — vilket jag också anser vara ett föga efterföljansvärt system.

Herr L o v é n: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Thorssons yttrande. Herr Thorsson frågade, var jag ansåge att man skulle taga medel till dessa ökade rabattsatser, då jag inte ville att monopolet skulle få ökade utgifter och därmed staten minskade inkomster. Jag sade ganska tydligt, att då över 50 procent

Svar å
interpellation.
(Forts.)

av tobaksvarorna säljas av sådana, som hava tobaksförsäljning till biinkomst: restauranger, automater, kabinett och specerister, så anser jag, att sådana försäljare, som ge 17 öre för en flaska vatten och taga 50 öre igen, kunna få nöja sig med mindre rabatter. Det hörde nog herr Thorsson, eller kanske ville han inte höra på det örat. Det är dessutom att märka, att samtliga dessa, som hava tobaksförsäljning till biinkomst, fått rabatten nedsatt från 16 till 15 procent, medan övriga försäljare fått den nedsatt med 9 — icke 8, som herr Thorsson sade — nämligen från 24 till 15 procent.

Nu sade herr Thorsson vidare, att de där personerna bakom disken nog sträva, men att det icke blir några produkter av deras verksamhet. Det är ju alldeles riktigt, men jag undrar verkligen, om det vore så lyckligt, om alla som behövde tobaksvaror skulle vara nödsakade att springa direkt till produktionsstället och allra minst tror jag, att tobaksmonopolet skulle tycka om, att vi komme och hämtade våra tobaksvaror vid monopolets fabriker. Det är nog i denna bransch såsom i så många andra, att det är nödvändigt att hava vissa mellanhänder, i den utsträckning som är erforderlig för varornas distribution. Jag tryckte på, att detta är icke handel i vanlig mening utan att det här gäller monopolets distribution.

Vad så till sist beträffar herr Thorssons privata uppfattning om min inerpellation, så vill jag säga herr Thorsson, att jag icke kan förneka, att jag många gånger haft en liknande uppfattning om motioner, interpellationer och yttranden här i kammaren t. o. m. av partivänner, men jag har i sådant fall icke här uttalat denna min uppfattning.

§ 3.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet motionerna:

nr 364, av herr *Olsson* i Ramsta *m. fl.*;

nr 365, av herr *Johanson* i Stockholm *m. fl.*;

nr 366, av herr *Kaiser*;

nr 367, av herrar *Magnusson* i Tumhult och *Bengtsson* i Norup;

och

nr 368, av herr *Rehn m. fl.*; samt

till statsutskottet motionen nr 369, av herr *Hage*.

§ 4.

Andra lagutskottets utlåtanden nr 29 och 30, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 5.

Vidare föredrogos bankoutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till

den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.*

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av den statens befattningshavare åliggande skyldighet att erlägga avgifter för egen samt sina änkors och barns pensionering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 46, hade herr *Falk m fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta föranstalta om utredning rörande en sådan revision av de för statsförvaltningen gällande pensionsbestämmelserna, att den befattningshavarna åliggande skyldigheten att erlägga avgifter för egen samt deras änkors och barns pensionering måtte bortfalla, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föränleda.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med förestående revision av gällande pensionsbestämmelser låta verkställa utredning angående omläggning, i överensstämmelse med vad av utskottet framhållits, av sättet för uppbörd och redovisning av statsanställdas pensionsavgifter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föränleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Vid behandlingen av ärenden här i kammaren bruka vi i allmänhet icke fästa oss så mycket vid motiveringen som vid klämman i ett föreliggande utlåtande. Vid detta bankoutskottets enhälliga utlåtande, torde det vara skäl i att se litet närmare på motiveringen.

I den motion av herr Falk m. fl., varöver utskottet utlätit sig, hemställas om utredning angående bortfallande av den statens befattningshavare åliggande skyldigheten att erlägga avgifter för egen samt deras änkors och barns pensionering. Bankoutskottet har behandlat denna motion ganska ingående. Det har icke tillstyrkt det av motionärerna framställda yrkandet, men utskottet föreslår i stället i klämman, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående omläggning, i överensstämmelse med vad här ovan framhållits, av sättet för uppbörd och redovisning av statsanställdas pensionsavgifter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må föränleda. Jag vill understryka, att här står »i överensstämmelse med vad här ovan framhållits». Utskottet hänvisar alltså till motiveringen, och i motiveringen talas på samma sida om att för de statsanställda i löneplanen införa nya avlöningsbelopp med iakttagande att pensionsavgifterna bortfalla.

Det gäller alltså ingenting mindre än att taga bort befattnings-

havarnas skyldighet att betala pensionsavgifterna, vilka enligt förslaget skola helt och hållet bortfalla. Nu är detta en gammal fråga. Redan 1889 års riksdag beslöt om utredning. Den utredningen blev färdig och förelades 1894 års riksdag, och resultatet blev, att man påyrkade, att befattningshavarna skulle befrias från avgift för egen pensionering; däremot skulle de hava skyldighet att helt och hållet betala avgiften för pensionen till änkor och barn. Emellertid kunde icke riksdagen vara med om detta utan avtog propositionen. Den gjorde detta under den motiveringen, att riksdagen ansåg, att en sådan lag borde vila på den av riksdagen tidigare uttalade grundsatsen, att de civila tjänsteinnehavarna skulle förpliktas att bidra till egen pensionering. Denna princip har riksdagen gång på gång fastslagit. Senast förra året förelåg en motion, som gick till tillfälligt utskott. Detta utskott avstyrkte motionen, och riksdagen fattade beslut i enlighet därmed. Nu har tillkommit, att vi så nyligen som 1919 fastställt ny löneroglering för kommunikationsverkens tjänstemän, och vid innevarande års riksdag har fastställts ny löneroglering för de centrala ämbetsverken. Och så kommer man redan nu och begär utredning om en ändring av dessa löner så till vida, att de skola nedsättas, men tjänstemännen icke behöva betala pensionsavgifter. Nu säger man, att det är bara fråga om att nedsätta lönerna, och att man skulle slippa ifrån den dyrbara apparaten att räkna ut och draga ifrån pensionsavgifterna. Ja, bortsett från att under år 1920 inflöt inte mindre än 1,100,000 kronor i pensionsavgifter, däruti ej inberäknat avgifterna från kommunikationsverkens personal, så är det alldeles klart, att om vi taga bort skyldigheten för befattningshavarna att erlägga pensionsavgifter, så få dessa ett intresse av att erhålla en höjning av de pensioner, som för närvarande utgå; det skulle alldeles säkert bli en kraftig agitation för en sådan höjning. Det är helt naturligt, att om jag slipper bidra med avgifter till min pensionering, jag har intresse av att få pensionen så hög som möjligt. Följden blir då den, att staten får vidtaga en utökning av sina bidrag till de olika pensionskassorna, och att vi få således beräkna betydligt ökade anslag till pensioner.

Nu vill jag ej förneka att en ny pensionslag kan vara behöfelig. Jag hoppas, att bankoutskottet icke haft någon särskild mening med att hänvisa till motiveringen och begära en utredning i saken, utan jag hoppas att utskottet i det fallet handlat helt öppet. Jag kan dock icke underlåta att säga, att det är mycket egendomligt, att då riksdagen så sent som förra året avslagit en enahanda begäran, som den av enskild motionär nu framställt, man nu kommer och vill ha beslut om utredning, allt under det vi hålla på med lönerogleringar, och då icke lönerogleringskommittén vare sig beträffande kommunikationsverken eller ämbetsverken tagit upp denna tanke om befrielse för befattningshavare från att erlägga pensionsavgifter.

Jag anser därför, herr talman, att tiden nu icke är lämplig att befria statens befattningshavare från erläggande av pensionsavgifter, och jag yrkar därför avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.*
[Forts.]

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.
(Forts.)*

Herr Kristensson: Herr talman! Jag vill säga, att jag blev något förvånad, då den ärade talaren på Skånebanken tycktes förmena, att utskottet dolt någonting. Utskottet har tvärtom bemödat sig att lägga fram en vidlyftig utredning om hur denna fråga förut har behandlats och de synpunkter som därvid gjort sig gällande. Jag trotsar den ärade talaren, då han säger, att utskottet icke fullt klart uttryckt vare sig vad utskottet avser med utredningen eller vad utskottet har för uppfattning angående det sätt, varpå frågan bör lösas.

Jag vill till en början förutskicka, att herr Bengtssons i Norup citat av förra riksdagens beslut är alldeles fel. Om herr Bengtsson vill bemöda sig att läsa, vad andra kammarens femte tillfälliga utskott yttrade i fjol, skall han finna följande: »Utskottet hölle vidare före, att lönereglerngskommittén vid sitt arbete med verkställande av utredning beträffande ny definitiv löneroglering för befattningshavare vid statsdepartementens centrala ämbetsverk m. m. komme att beakta tanken på upptagande i resp. lönestater av endast nettolön med pensionsavgifter frändragna. Utskottet ansåg sig icke kunna förorda det i motionen uttalade önskemålet.» — Nu har frågan kommit i ett annat läge därigenom att vi genomfört denna löneroglering utan att denna sak ordnats. Då i år i denna fråga väckts motion, ha vi sökt se till, huruvida och i vad mån man skulle kunna vinna detta önskemål utan — herr Bengtsson i Norup! — att statens tjänstemän skola få ett enda öre mer i reallön. Det är icke fråga om den saken nu, utan det är endast fråga om, huruvida svenska staten skall vara så opraktisk, som det är möjligt, eller huruvida man skulle kunna tillämpa litet mer praktiska grunder. Här låter man nu vissa slagord fullkomligt förvilla omdömet på en massa håll. Här har riksdagen under en följd av år levat i den uppfattningen, att det är tjänstemännen själva, som betala sina pensionsavgifter. Om en tjänsteman har 2,000 kronor i lön, så drager staten av 75 kronor, som staten bestämmer skall ingå till pensionsavgifter. De där 75 kronorna skall vederbörande betala genom inbetalningar tolv gånger om året. Vad föreslår nu utskottet? Jo, att om staten bestämmer lönen till 2,000 kronor, skall i marginalen sättas ut nettolönen, d. v. s. man skall draga av de där 75 kronorna, och staten skall bara betala ut 1,925 kronor. Då slipper staten att i en mängd poster bokföra 1,200.000 kronor, vilka poster sedan skola granskas av revisorer, som skola se till, att de stämma. Jag har för min del trott, att det verkligen är ett önskemål med den väldiga tillväxt av tjänstemän, som ägt rum i detta land, och den väldiga ökningen av papper och skrивerier, om på alla de områden, där man kan få en förenkling, man också söker vidtaga denna förenkling. Enligt den utredning, som verkstälts inom utskottet och därvid utskottet tagit till hjälp, jag tror jag vågar säga den främsta sakkunskap, som finnes inom detta bokföringsväsen i landet, finnes det nu möjlighet — då nästa års riksdag kommer att besluta nya pensionsbestämmelser med anledning av den nu beslutade lönerogleringen för statens befattningshavare i allmänhet och det efter kommunika-tionsverkens löneprinciper — att låta i staten införa ett brutto- och

ett nettobelopp, därvid endast nettobeloppet skall utbetalas, samt att ordna pensionsförhållandena sådana som de äro för närvarande, utan att det blir några utgifter för bokföring m. m. av pensionsavgifterna. Det är klart, att det i verkligheten icke är staten, som betalar avgifterna, utan staten lämnar lönen till befattningshavaren, och sedan får han lämna igen vad som behövs till avgifter för pensioneringen, eller icke ens det, utan vederbörande kassör drager vid avlöningens utbetalande av vederbörligt belopp. I stället för att detta sker i förvaltningens olika grenar över hela landet, kan man göra det här i Stockholm. För resten föreslås endast, att man skall utreda, om det låter sig göra, och skulle herr Bengtsson i Norup mot förmodan få rätt i att det icke låter sig göra, näväl, då kan riksdagen, när frågan ett annat år kommer före, pröva saken. För övrigt befinna vi oss i gott sällskap, ty både herr statsrådet och statskontoret och kommunikationsverkens lönerogleringskommitté ha i princip ställt sig på samma ståndpunkt som utskottet. Kommunikationsverkens lönerogleringskommitté föreslår visserligen icke dessa ändringar och det på grund av att man icke ansåg lämpligt att genomföra dem för en del av administrationen, utan att de borde genomföras i hela dess vidd. Nu är lönerogleringen genomförd, och nu är det därför också möjligt att genomföra detta i hela dess vidd.

Herr Bengtsson i Norup tycks förmena, att tjänstemännen sedan skulle få ett helt annat intresse av att driva upp sina pensioner. Det förstår jag icke. Det blir ju en bruttolön och en nettolön, vilka äro alldeles desamma som förut, antingen avgifterna dragas av på en gång för alla i Stockholm eller de dragas av i de olika verken och underavdelningarna. Det hela är bara en rent administrativ fråga: det gäller, om man vill ha invecklade principer med en massa onödiga skrivelser, onödig bokföring, onödiga räkenskaper och dylikt, eller om man vill ordna det rationellt i räkenskaperna med en kolumn för bruttolönen och en för nettolönen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror det är ingen dag för snart, att vi komma bort från det nuvarande systemet.

Herr Janson i Kungsör instämde häruti.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Både bankouts-kottet och den föregående ärade talaren behandlade denna fråga enbart, som det förefaller, ur praktisk synpunkt. De anse sålunda med den tolkning, man giver utskottsutlåtandet, att det här endast gäller en praktiskt lämplig åtgärd. Men om man ser denna fråga enbart ur praktisk synpunkt, då tror jag icke en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta fall är nödig. Men ifall man läser motionens kläm och även vissa delar av bankouts-kottets motivering, får man den uppfattningen, att man framdeles tänker sig en sådan läggning av pensioneringsfrågan, att lönerna skola bestämmas helt och hållet för sig själva och att staten skall betala pensioneringen, utan att detta finnes angivet i pen-

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.
(Forts.)*

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.
(Forts.)*

sionsreglementet på annat sätt än möjligen med en särskild bestämmelse liksom andra bestämmelser beträffande sjukvård och allt annat dylikt, som inflyter i reglementet. Om man tänker sig saken på det sättet ordnad, kommer därav att följa, att lika väl som riksdagen nu, när det gäller att bestämma löner för statstjänare, icke egentligen tager hänsyn till de två tredjedelar av pensionsavgifterna, som staten betalar, utan bestämmer lönerna oavsett detta, lika väl kommer man i framtiden att bestämma lönerna, oavsett att staten betalar hela pensionsavgiften. Och om en sådan förenkling genomföres, som att icke tjänstemännen skola betala några pensionsavgifter, så komma de ganska snart att kräva löner, som svara mot de löner, som betalas i allmänhet till motsvarande befattningshavare på andra områden, vilka icke åtnjuta pension.

Om man vill gå den vägen, som herr Kristensson nyss nämnde, så vill jag påpeka, att det beträffande kommunikationsverken redan är genomfört, att så och så mycket skall tjänstemannen i den och den lönegraden betala i pensionsavgift pr månad eller pr år. Jag har här i min hand en tabell angående telegrafverket, och av den framgår, att exempelvis en expeditionsvakt på högsta dyrort har i lön 2,520 kronor och att han skall betala i pensionsavgift 48 kronor om året eller 4 kronor i månaden samt till änke- och pupillkassan 90 kronor om året eller 7 kronor 50 öre i månaden. Det är ju en mycket enkel sak, att t. ex. telegrafverket innehåller den avgiften för alla sina tjänstemän vid lörens utbetalande. Det behöver icke alls för den sakens skull bli några stora omgångar och icke heller någon skrivelse till Kungl. Maj:t i detta avseende.

Nu tillkommer dessutom den omständigheten, att frågan om pensionering av statstjänstemännen i de centrala verken är endast provisoriskt löst i sammanhang med lönereglaringens genomförande, och det är ju meningen, att det skall bli en definitiv lösning av den frågan. Det kan naturligtvis icke bli fråga om, att de, som få den saken om hand, icke skola ordna den på det mest praktiska sätt som är tänkbart.

Jag vill dessutom säga, att vid utredningen angående pensioneringen av den extra personalen i statens verk och inrättningar har man tänkt sig, att denna personal skulle betala en större del av pensionsavgifterna än den ordinarie personalen. Men det är ju givet, att om man genomför ett sådant förslag, som här är ifrågasatt, så kommer det att medföra, att även denna extra personal skall icke betala sina pensionsavgifter själv, utan det skall staten göra, och då följer härav en höjning av utgifterna för staten.

Jag vill dessutom nämna, att på vissa håll hävdas med mycken skärpa den principen, att den pension, som tjänstemannen uppbär, utgör en inestående lön. Det är enligt detta resonemang en del av lönen, som icke utbetalas under tjänstetiden, och därför har statstjänstemannen rättighet att vid sin avgång lyfta denna lön. Härav följer som en given konsekvens, att om det är en inestående lön, så skall också befattningshavaren få denna lön, och om man nu genom detta

beslut kommer i på den vägen, så är det givet, att det går så mycket lättare att få den principen genomförd.

Denna fråga är som sagt icke enbart en praktisk fråga utan även en ekonomisk fråga av synnerligen stor betydelse, och jag är alldeles förvissad om, att man i framtiden kommer att få erfara det, om riksdagen nu beslutar i enlighet med bankoutskottets förslag. Därför, herr talman, yrkar jag avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.
(Forts.)*

Herr Falk: Herr talman! Jag tror att den siste ärade tälaren givit alldeles för stor räckvidd åt den motion, som jag och åtskilliga andra medlemmar av denna kammare tillåtit oss väcka. Min mening är ingalunda att på något sätt försöka tillföra stats-tjänstemännen några särskilda fördelar. Jag har icke alls sett frågan ur tjänstemännens synpunkt, utan anledningen till motionen är att jag håller före att vi under rådande ekonomiska svårigheter böra försöka göra allt, som kan åstadkomma möjliga inbesparingar för statsverket.

Om man besinnar vilka betydande belopp, som åtgå för att administrera det nu gällande förfaringssättet för pensionsavgifternas debitering, uppbörd och redovisning, och man ser, vilken omgång detta förfarande förorsakar och den stab av tjänstemän, som måste anlitas för att verkställa denna debitering, uppbörd och redovisning, så förefaller det mig alldeles uppenbart, att, för den händelse man omändrar sättet för uppbörden och redovisningen av dessa pensionsavgifter på sätt utskottet föreslår, icke blott betydande besparingar för statsverket utan även högst beaktansvärda och önskvärda förenklingar i administrationen åstadkommas. Om man inser att denna besparing och förenkling är av värde, så förstår jag icke, varför man skall motsätta sig det föreliggande förslaget, som å andra sidan icke i någon mån innebär någon förmån för tjänstemännen. Ty för tjänstemännen ställer det sig skäligen likgiltigt, huruvida det nuvarande omständliga och dyrbara sättet för uppbörd och redovisning av pensionsavgifterna bibehålles eller om den förändring därutinnan, som jag tillåtit mig föreslå, genomföres. Men jag vill betona och understryka, att ur statens synpunkt innebär det nya systemet givetvis enbart betydande fördelar.

Jag förstår icke heller, varför man befarar att ett bifall till utskottets hemställan skulle vara liktydigt med ingången till en löneförmån för statstjänstemännen på det sätt att staten skulle komma att betala dessa pensionsavgifter, från vilkas gäld tjänstemännen sålunda skulle befrias.

Men jag bestrider bestämt, att något sådant varit meningen med motionen och det framgår icke heller av bankoutskottets förslag, vilket endast avser en utredning rörande tillkomsten av ett annat och enklare sätt för uppbörden och redovisningen av ifrågasvarande avgifter och innebär alltså intet försök i syfte, att staten skall medverka till pensionsavgifternas erläggande. Jag har näm-

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.*
(Forts.)

ligen, liksom bankoutskottet hyser, den uppfattningen, att tjänstemännen själva även i fortsättningen bära vidkännas pensionsavgifter. Den principen är ju sedan länge genomförd, och riksdagen har många gånger uttalat sig för, att statstjänstemännen skola själva bidra till sin pensionering. Den principen bör riksdagen enligt min åsikt icke frångå, och den föreliggande motionen borde icke heller ha givit anledning att antaga, att något sådant vore ifrågasatt. Då utskottet endast sökt åstadkomma en förenkling av administrationen och en besparing för statsverket, vill jag påstå att herr Nilssons i Landeryd skäl för avslag äro omotiverade, och det skulle vara synnerligen förvånansvärt, om andra kammaren skulle avvisa ett förslag, som, såvitt jag förstår, kommer att medföra en besparing för statsverket på flera hundra tusen kronor om året. Det statsfinansiella läget talar med styrka för reformen.

Jag tillåter mig således att yrka bifall till bankoutskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Det anförande, som den ärade motionären här höll, går icke i samma stil som hans motion. Han säger här i kammaren, att det aldrig varit hans mening, att icke statens befattningshavare i fortsättningen skola bidra till sin pensionering med avgifter, alldeles som riksdagen förut uttalat. Men i sin motion säger han, »att den befattningshavarna åliggande skyldigheten att erlägga avgifter för egen samt deras ankors och barns pensionering måtte bortfalla». Jag tycker det är en väsentlig skillnad på, om jag helt och hållet skall slippa att betala några avgifter eller om det bara skall göras avdrag å min avlöning. Lika enkelt såg bankoutskottets ärade ordförande saken. Men det ligger icke så, som herr Kristensson här vill låta påskina. Vore det så, att det blott gällde avdrag för pensionsavgiften vid lönens utbetalande, skulle jag ögonblickligen gå med på ett så förenklat system. Det praktiseras ju redan nu i vissa fall t. ex. beträffande folkskollärarnas pensionsavgifter och på flera andra områden.

Nu säger vidare herr Kristensson, att det är bara fråga om en utredning, och skulle utredningen visa, att det icke låter sig göra att avdraga deras avgifter, så kan man ju avslå den. Men det är helt naturligt, att har riksdagen begärt en utredning, byggd på att pensionsavgifterna skola bortfalla, så har man därmed också givit på hand, att man skall gå den väg, bankoutskottet utvisar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag kan icke dela den farhåga, som herrar Bengtsson i Norup och Nilsson i Landeryd givit uttryck åt. Vad är det det gäller här? Jo, det gäller huruvida avdraget för pensionsavgifterna skall göras på en gång här eller om det skall göras vid varje löneutbetalning i alla de olika verken. Varenda gång vi under senare åren lönereglert, har det visserligen alltid blivit fastslaget, att statstjänstemännen skulle bära sin anpart av pensionskostnaderna. Men den synpunkten har alltid tagits med vid bestämmandet av

lönerna och dessa ha bestämts just med hänsyn till att en viss del av lönen skulle innehållas för pensioneringen; herrarna må icke tro att deras löner blivit ett öre billigare därför att befattningshavarna som det så vackert heter själva bidragit till sin pensionering, statsverket har i stället nödgats betala dryga förvaltningskostnader för att räkna ut pensionsbidragen. När vi nu genomfört en lönereglering, som säger precis vad var och en av statstjänarna skall ha, så kan jag icke finna annat än att det är en synnerligen enkel automatisk åtgärd att frånräkna de belopp, som äro beslutade att gå till pensionstillskott för resp. befattningshavare. Och jag kan icke finna, att staten har någon reell besparing på att fullfölja den metod, som hittills varit tillämpad. Jag vill därför gärna biträda ett förslag om en utredning. Jag är litet tveksam om vad bankoutskottet har skrivit här på sidan 12, när det talas om, att det även skulle tagas i övervägande, huru man skulle förfara med tjänstemännens bidrag till änke- och barnpensioneringen. Men där vill jag förbehålla mig frihet, om jag sitter i kammaren, att granska, när det förslaget kommer. Men i fråga om den andra delen av pensioneringen, som gäller huruvida man skall göra avdrag av lönen eller man skall säga det, att när tjänstemannen avgår, får han så och så många procent av det han förut haft i lön i form av en pension, så är det en smakfråga och en räknefråga, som avgöres, icke beroende på om man är benägen att giva befattningshavaren större eller mindre lön vid ett visst tillfälle. Det är icke beroende av detta, ty vid varje tillfälle jag varit med om att pröva dessa saker, har man alltid räknat med att så och så mycket skall avgå till pensionsavgifter och därefter har lönen tillmätts. Jag kan icke finna, att statsverket förtjänar någonting på att upprätthålla den princip, som nu är gällande, varför jag icke för min del har något som helst emot att biträda den åtgärd, som bankoutskottet här föreslår.

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.*
(Forts.)

Herr Nilsson i Landeryd: Jag undrar, om det verkligen behövs en skrivelse till Kungl. Maj:t för att få en sådan ordning, som bankoutskottet föreslår och motionären tänkt sig. Det är nämligen här i utskottets utlåtande intaget följande yttrande av departementschefen: »I sitt anförande till statsrådsprotokollet har departementschefen uttalat den mening, att jämväl i pensionshänseende likartade bestämmelser borde bli gällande för så stora delar av statsförvaltningen som möjligt samt anslutit sig till kommitténs uppfattning att nya bestämmelser borde snarast utarbetas för att om möjligt underställas 1922 års riksdags prövning.» Det är sålunda på det sättet, att en utredning kommer att ske i alla fall. Men om man då skriver till Kungl. Maj:t på nytt och begär en sådan utredning och den skrivelsen är baserad på en motion, som är formulerad på det sätt, som denna motion är, så förefaller det mig, att riksdagen gör ett uttalande om att utredningen icke skall gå i den riktning man tidigare tänkt sig. Jag är förvissad om, att motionären icke tänkt sig annat än att lönen skall minskas med pensionsavgifternas

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.
(Ports.)*

belopp och att också bankoutskottet tänkt detsamma. Men jag tror, att om lönen skall bestämmas till ett belopp och man då första gången tänker sig, att staten skall betala pensionsavgifterna och lönen göras så mycket mindre, så komma i en ganska snar framtid befattningshavarna att kräva, att deras löner skola ökas, och i framtiden inträder så småningom det förhållandet, att lika väl som staten nu betalar lönerna oavsett de två tredjedelar av pensionsavgifterna, som staten nu betalar, lika väl kommer staten att betala ett lönebelopp oavsett den tredje tredjedelen. Därför kommer det i framtiden att medföra en ökad kostnad för statsverket.

Telegrafverkets tabell, som jag nämnde om i mitt förra anförande, visar tydligt, att man kan mycket enkelt klara upp det här just på grund av de pensionsbestämmelser, som gälla för kommunikationsverken, och jag är alldeles förvissad om att det icke kommer att medföra några stora administrativa kostnader. Och vad pensioneringen av den övriga statsförvaltningspersonalen beträffar, så kan den ju omarbetas oavsett om riksdagen nu skriver eller ej. Det måste således vara någonting nytt, som kommit till, om riksdagen nu skall skriva, och då måste man läsa denna motion, som ligger till grund för denna skrivelse och som talar om att pensioneringen skall ordnas utan att något avdrag på lönen göres. Jag ber därför få vidhålla mitt yrkande.

Herr Kristensson: Jag får verkligen säga, att jag förvånar mig över, att herr Nilsson i Landeryd kan finna, att det icke är behöfligt, att riksdagen skriver om denna sak, ty vi komma att få den igenom ändå. Jag är nämligen tvärtom övertygad om, att om kammaren nu skulle bifalla herr Nilssons i Landeryd förslag, så kommer det att betyda motsatsen, nämligen att denna sak icke blir reformerad. Jag tror herr Nilsson gör ett misstag, då han säger, att den är genomförd i kommunikationsverken. Ätminstone har jag icke fått den uppfattningen vid förfrågningar, som jag gjort hos kamerala tjänstemän i kommunikationsverken. Det är icke den förenkling, som det kan bli. Visserligen äro några förenklingar genomförda, men dock existerar fortfarande ett mångskriveri, som är onödigt.

Nu förhåller det sig så, att hela detta motstånd, som reses här i dag, stammar ytterst från några få personer, som på sin tid voro med om att skriva den civila pensionslagen. Och en av dem, som jag mycket högt aktar, är fortfarande ordförande i lönerogleringskommittén, där herr Nilsson i Landeryd har ett ganska intimt samarbete med honom. Men jag tror, att i detta speciella fall har varken byråchefen Schlytern eller Carl Persson i Stallerhult sett riktigt praktiskt på saken. Det förhåller sig nog så, såsom här är nämnt, att det kostar statsverket åtskilliga hundra tusen kronor om året att upprätthålla den nuvarande principen. Nu får jag säga, att jag tror icke svenska riksdagen skall behöva betala ut hundra tusen kronor om året och ännu mer, för att den skall vara trygg för att kunna hindra tjänstemännen att tillskansa sig sammanlagt 1,200,000

mer om året, vilket ju enligt utlåtandet är det pensionsavgiftsbelopp, som inbetalades till statsverket år 1920. Jag har den uppfattningen, att svenska riksdagen icke behöver betala ut för ett sådant mångskriveri en sådan summa, utan att den även i fortsättningen kommer att bestämma lönerna efter de principer, som riksdagen hittills tilllämpat i det avseendet.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande på bifall till utskottets förslag. Och om man vill ha en reform här till stånd, så tror jag det efter den debatt, som här varit, är så mycket mera angeläget, att kammaren bifaller utskottets hemställan. För övrigt har icke efter all sannolikhet Kungl. Maj:t befogenhet att genomföra denna reform, utan det behövs ett riksdagsbeslut i saken.

Herr Åkerlund: Jag tror för min del icke, att någon av statens ämbets- och tjänstemän genom ett bifall till utskottets förslag skulle komma ifrån de avgifter, som de skola betala till sin egen pensionering. Om endast riksdagen bestämt, som den gjort i dag, säger ifrån, att den håller på, att tjänstemännen skola bidra till sin pensionering, så vet ju Kungl. Maj:t, vad den har att rätta sig efter och kommer naturligtvis också att göra det. Men för mig ligger saken så, som ordföranden i utskottet framställt det, att vi behöva vidtaga åtgärder för att åstadkomma förenklingar i administrationen och minskning i kostnaderna för vår administration. Och blir detta genomfört, som utskottets ordförande med flere sagt, så måste de kostnaderna gå ned högst betydligt. Ty det är ju alltid så, att när man ställer sakerna på omgångar, så går det ganska mycket pengar bort.

Som sagt, om riksdagen säger ifrån, att den icke vill vara med om någon lindring i tjänstemännens skyldighet att bidra till sin pensionering, så rättar sig Kungl. Maj:t, såvitt jag förstår, efter detta, och då ha vi vunnit och icke förlorat. Jag kan icke annat än vara med om utskottets förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Det förefaller av både utskottsordförandens och den siste ärade talarens anföranden, som om man uppfattade den opposition, som mött detta förslag, så som om man icke skulle vilja ha förenklingar på det område det nu gäller. Men vi äro ju alla överens om att vilja ha förenklingar, och jag kan citera ett par små satser ur en bilaga till utskottsutlåtandet, där det står, att »de sakkunniga, som år 1913 tillsattes med anledning av 1912 års riksdags hemställan om utredning angående det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering, yttrat sig i sitt betänkande (del II sid. 50) på följande sätt:

»För statstjänare skola enligt förslaget pensionsavgifterna bestämmas i lönestaten i stället för såsom nu i vederbörande pensionslag eller pensionsreglemente. Lönestaten skall för den skull angiva icke blott den för tjänsten bestämda bruttolönen utan även nettolönen (bruttolönen minskad med pensionsavgiften), vilken skall utbetalas till tjänst innehavaren. För att förtydliga vår mening må följande exempel anföras.» Och så nämnes då en underlöjtnant och anföres

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.
(Forts.)*

*I fråga om
statsanställdas
pensions-
avgifter.*
(Forts.)

precis detsamma, som tabellen för telegrafverket innehåller och som mycket väl kan tillämpas med de bestämmelser, som gälla för kommunikationsverken. Om dessa sedan icke tillämpa de bestämmelserna på ett praktiskt sätt, så är det en annan sak. Men det behövs icke någon riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t härom, utan naturligtvis kunna kommunikationsverken om så behövs här göra förändringar i alla fall i praktisk riktning. Det är icke mer än en mening om att förenklingar böra ske, men jag anser det olämpligt, att riksdagen avlåter en sådan skrivelse som detta förslag innebär.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Nilsson i Landeryd, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 80 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig pensionsreglering för vissa lärarinnor vid privatläroverk m. m.; och

memorial, nr 47, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor samt avdelningskontor i Malmö och Visby.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 8.

*Ang. ändring
i väglagen.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet jämte sex i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t, under åbero-

pande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

*Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)*

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

Häri genom förordnas, att 12, 52 och 60 §§ i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

12 §.

Finnes — — — underhållas.

Är — — — vägstycke.

Därest för beredande av bättre och jämnare vägunderhåll sådant finnes nödigt, må de väghållningsskyldiga besluta, att samtliga vägar eller viss vägsträcka inom väghållningsdistriktet skola övertagas till underhåll medelst vägkassan; dock att beslutet för att bliva gällande skall underställas Konungens befallningshavandes prövning. Övertages allenast viss vägsträcka till sådant underhåll skall den, som därigenom helt eller delvis befrias från vägunderhåll in natura, i stället bidraga med penningar på sätt i andra stycket sägs.

I andra och tredje styckena omförmälda bidrag, vilka debiteras, indrivs och redovisas i sammanhang med vägskatten, ingå till vägkassan mot skyldighet för vägstyrelsen att ombesörja vägunderhållet.

52 §.

För avgivande — — — vägstämma.

Röstvärdet — — — äga rösta.

Utgången av omröstning bestämmes genom enkel pluralitet av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet; dock att till beslut i fråga, som avses i 12 § tredje stycket, erfordras två tredjedelar av de avgivna rösterna.

I — — — deltaga.

Ordet — — — utses.

Vägstämma — — — utses.

Kungörelse — — — utses.

Ordinarie — — — stadgas.

Ordföranden — — — bestämd.

I — — — stadgat.

60 §.

Av — — — tillgång.

Statsbidraget — — — sätt.

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

Inom distrikt, där vägunderhållet in natura helt eller delvis utföres av därtill jämlikt 7 § förpliktade väghållare, skall den av särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll av all indelad väg inom distriktet, efter avdrag för bidraget av statsmedel, fördelas på de enligt 7 § till vägunderhåll in natura förpliktade vägfyrkar, varefter det belopp, som enligt denna fördelning på varje sådan fyrk belöper, såsom vägskatt påföres varje annan vägfyrk. Vad därutöver erfordras för bestridande av vägkassans utgifter enligt den fastställda utgiftsstaten påföres samtliga vägfyrkar till lika andel för en var av dem. Hava väghållningsdistrikts samtliga vägar övertagits till underhåll medelst vägkassan, skall hela det belopp, som utöver tillgängliga medel erfordras för täckande av vägkassans utgifter, på sätt nyss nämnts påföras samtliga vägfyrkar.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft tre inom första och tre inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) nr 41 i första kammaren av herr *Kvarnzelius m. fl.* och nr 129, i andra kammaren av herr *Edén m. fl.*, likalydande, vari hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta om sådan ändring i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

att i 12 § efter dess andra stycke såsom ett tredje stycke inattes ett stadgande av innehåll, att, därest för beredande av bättre och jämnare vägunderhåll sådant funnes nödigt, de väghållningskyldiga ägde besluta, att samtliga vägar eller viss vägsträcka inom väghållningsdistriktet skulle övertagas till underhåll medelst vägkassan med skyldighet för den, som därigenom helt eller delvis befriades från vägunderhåll in natura, att i stället bidra med penningar på sätt i andra stycket av nyssnämnda paragraf sades, dock att beslutet för att bli gällande skulle underställas vederbörande länsstyrelsens prövning;

samt att i 52 § efter dess andra stycke såsom nytt tredje stycke intoges ett stadgande av innehåll, att utgången av omröstning skulle bestämmas genom enkel pluralitet av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet, dock att för beslut i fråga, som avsåges i 12 § tredje stycket, erfordrades två tredjedelar av de avgivna rösterna;

b) nr 14, i första kammaren av herr *Bondeson m. fl.* och nr 59, i andra kammaren av herr *Olsson* i *Blädinge m. fl.*, likalydande, vari hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring av väglagen, varom 1920 års vägsakkunniga hemställt; dock med den modifikation att, om vägdistriktets samtliga vägar övertagits till underhåll av vägkassan, det belopp, som därför erfordrades, skulle, i den mån detsamma icke täcktes genom

statsbidrag, påföras samtliga vägfyrcar till lika andel för en var av dem;

c) nr 278, i andra kammaren av herr *Andersson* i Boda, vari hemställdts,

att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition i förevarande hänseende måtte besluta sådan ändring i lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet att, i det fall väghållningsdistrikt övertog underhållet av endast viss indelad vägsträcka, den naturaväghållare, som därigenom helt befriades från naturaväghållning, finge i ersättning därför ävensom för sin andel i väghållningsdistriktets övriga utgifter erlägga vägs katt till samma belopp som icke naturaväghållare och sålunda likställdes med dessa; och

att vederbörande utskott måtte utforma erforderlig ändring i lagtexten; samt

d) nr 15, i första kammaren av herr *Isak Svensson*, vari hemställdts,

att första stycket av 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet måtte erhålla följande lydelse:

»Av uppskattade kostnaden för underhållet av allmän väg, bro och färja lämnas hälften av statsmedel. Därutöver — — — — —
— — — — —
— — — — —
tillgång.»

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med avslag å motionen II: 278 av herr *Andersson* i Boda bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

2) att motionerna I: 14 av herr *Bondeson* m. fl. och I: 41 av herr *Kvarnzelius* m. fl. samt II: 59 av herr *Olsson* i Blädinge m. fl. och II: 129 av herr *Edén* m. fl. måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört och i punkten 1) hemställt; samt

3) att motionen I: 15 av herr *Isak Svensson* icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar förste vice talmannen *Hamilton* och *Olsson* i Broberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte — — — proposition;

2) att motionerna I: 14 av herr *Bondeson* m. fl. — — — och hemställt;

3) att riksdagen i anledning av motionen I: 15 av herr *Isak Svensson* måtte för sin del besluta, att efter första stycket i 60 § av lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet skulle införas ett stycket av följande lydelse:

»Har väg jämlikt 12 § tredje stycket övertagits till underhåll

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

av vägkassa, utgår ett ytterligare bidrag av statsmedel motsvarande 10 procent av uppskattade kostnaden för vägens underhåll»; samt av herr *Andersson* i Grimbo, som instämt i nämnda reservation dock med den ändring, som innefattades i herr *Anderssons* i Boda motion.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Den av Kungl. Maj:t här föreslagna lagändringen innebär, att väghållningsdistrikt erhålla rättighet att besluta, att distriktets vägar antingen i sin helhet eller också delvis skola övertagas till underhåll medelst vägkassan och att således de väghållningsskyldiga skola i stället för att underhålla vägarna in natura betala skatt kontant. Anledningen till den föreslagna lagändringen har varit den, att vissa vägar, isynnerhet de som äro belägna i närheten av städerna, så hårt trafikeras, att den enskilde väghållningsskyldige icke mäktar hålla dem i behörigt skick och att vägarna därför bliva ofrafikabla. Utskottet har för sin del funnit, att då denna lagändring innebär allenast en rättighet för de väghållningsskyldiga men icke någon skyldighet för dem att underhålla vägarna på det sätt, som här är föreslaget, så bör riksdagen bifalla den nu föreslagna förändringen.

Ändamålet med denna ändring är ju att förbättra vägarna och just de vägar, där trafiken är synnerligen stor. Men tydligen innebära bättre vägar också högre kostnader för underhåll av dessa vägar. Den större slitningen av vägarna är i allmänhet föranledd av fjärrtrafik och icke av trafik inom väghållningsdistriktet. Sålunda har man anført, att vägen mellan Stockholm och Södertälje dagligen trafikeras av ett stort antal automobiler, som förstöra vägen fullständigt, och dessa automobiler bära märket A, d. v. s. de tillhöra Stockholm och således icke vägdistriktet eller ens Stockholms län, och deras ägare bidra alltså icke till vägunderhållet på ringaste sätt. Det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore rättvist att just för dessa vägar, som övertagas till underhåll medelst vägkassan, därför att underhållet är så dyrt på grund av fjärrtrafiken, skall utgå större bidrag än för de andra vägarna. Herr *Olsson* i Broberg och jag hava haft denna uppfattning, och därför föreslå vi, att statsbidraget, som hittills utgått med 30 % av de uppskattade kostnaderna för vägnas underhåll, för dessa vägar skall utgöra 40 % av den uppskattade underhållskostnaden. Vad denna förhöjning av statsbidraget skulle innebära i statsfinansiellt hänseende är naturligtvis mycket svårt att bedöma. I närvarande stund är naturavägunderhållet uppskattat till ett belopp av cirka 9 miljoner kronor. 10 % därav är 900,000 kronor. Men man kan antaga, att endast ett fåtal vägar komma att underhållas på sätt, som här föreslås, av vägkassan, och om man beräknar dem till ungefär en tiondel av samtliga vägar, skulle den ökade statsutgiften belöpa sig allenast till 90,000 kronor och således icke inverka på det anslag av 2,700,000 kronor, som redan blivit av riksdagen anvisat såsom statsbidrag till vägunderhållet.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag i punkterna 1 och 2 men däremot beträffande punkt 3 bifall till den av herr Olsson i Broberg och mig avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, d. v. s. med andra ord bifall till reservationen i dess helhet.

*Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Tänga: Herr talman! Jag är för min del inne på en annan väg än utskottets ärade ordförande, och jag skulle vilja varna kammaren för att följa utskottets ordförande. Utskottet har icke kunnat biträda reservanternas hemställan om att ett väghållningsdistrikt, som övertager större eller mindre del av vägunderhållet inom distriktet, skall berättigas att uppbära 10 % högre statsanslag för vägunderhållet. Reservanternas förmenas, att väghållningsdistriktets övertagande av vissa vägars underhåll kommer att medföra ökade kostnader för distriktet. Ja, det är ju möjligt och till och med sannolikt, men att innan någon erfarenhet föreligger, blott och bart på grund av ett antagande höja statsbidraget kan väl ändå icke anses vara lämpligt. Dessutom tillkommer ju den omständigheten, att vi stå inför frågan om en revision av hela väglagen. Nu säga reservanternas, att ett sådant beslut som att höja statsbidraget från 30 till 40 % icke behöver föregripa den revision av väglagen, som nu pågår. Nej, det kan man naturligtvis säga, att det gör det icke, men om exempelvis till nästa år förslaget till ny väglag kommer upp här till granskning och riksdagen i år har uttalat sig för att, där vägunderhållet sker genom entreprenad, skall det utgå statsbidrag med 40 % — vi veta ju, att det nya förslaget till väglag bygger i väsentliga avseenden just på att vägunderhållet in natura skall bortfalla och entreprenad eller annat därmed jämförligt system skall komma till användning — då ligger det väl i öppen dag, att ett sådant beslut kommer att verka prejudicerande, för åtminstone minst den procent, som riksdagen nu uttalar sig för. Det vore enligt mitt förmenande att föregripa den fria prövningen av hela denna stora fråga.

Men därutöver medför ett bifall till reservationen den icke önskliga konsekvensen, att sådana väghållningsdistrikt, vilkas ekonomi måhända är jämförelsevis god och där vägskatten måhända är förhållandevis liten, sådana distrikt, som över huvud taget kanske icke alls äro i behov av ökat statsbidrag, skulle komma att erhålla sådant. En dylik konsekvens är ju i alla händelser någonting orimligt.

Nu säga reservanternas här i slutet av sin motivering:

»Någon ökning på grund av det nu framställda förslaget av för närvarande utgående anslag till vägunderhållet på landet torde icke erfordras, i betraktande av att ifrågavarande anslag har förslagsanslags natur, och det i varje fall icke låter sig göra att nu beräkna, i vilken utsträckning vägstyrelserna komma att övertaga väghållningsbesväret.»

Ja, det förefaller mig verkligen vara ett något lättvindigt sätt att resonera. Här ha vi för vägunderhållet på landet ett anslag, som har förslagsanslags natur. Det är klart, att ett anslag, som har denna natur, medgiver en viss rörelsefrihet. Men när man har vissa utgångspunkter för beräkning av anslaget, är det väl ändå alldeles orim-

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

ligt att resonera som så, att man skulle kunna höja de utgående bidragen med icke mindre än 10 % utan att behöva öka anslaget, därför att det har förslagsanslags natur.

Under alla förhållanden finner jag för min del, att det vore synnerligen oklokt, om riksdagen nu skulle bifalla reservationen. Det är oklokt med hänsyn till den revision av väglagen, som nu pågår. För närvarande är det ju en kommission, som överarbetar det stora förslaget, och man väntar med säkerhet, att det skall kunna föreläggas nästa års riksdag. Då kan det icke vara riktigt att nu ta ställning till frågan om statsbidragets storlek.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Broberg: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren slutade sitt anförande med att det skulle vara synnerligen oklokt att gå med på reservanternas förslag, därför att man har att nästa år motse en kungl. proposition angående omarbetning av den nuvarande väglagen.

Jag får säga, att jag inom utskottet ställde mig ganska tveksam inför nödvändigheten av att komma fram med detta lilla separata förslag till ändring av väglagen just med tanke på att man hade att motse en genomgripande revision eller omarbetning av väglagen kanske redan nästa år. Men då utskottet icke ansett det vara oklokt att gå med på den ändring av väglagen, som här är föreslagen, så anser jag, att konsekvensen av detta bjuder, att man också anser det icke vara oklokt att taga konsekvenserna av den förbättring av vägunderhållet, som man väl i alla fall anser sig kunna ernå med den förändring av väglagen, som här föreslås.

Här är ju, som herrarna finna, fråga om att verkställa en sådan ändring av 12 § i väglagen att de väghållningsskyldiga skulle kunna med viss kvalificerad majoritet besluta, att vägkassan skall övertaga antingen underhållet av en viss del av de allmänna vägarna inom ett distrikt eller också vägunderhållet i dess helhet inom distriktet. Detta är motiverat med nödvändigheten av att det särskilt inom distrikt, där slitningen av vägarna blivit synnerligen intensiv på grund av automobiltrafikens utveckling, borde beredas vägstämman möjlighet att besluta om att vägkassan skall övertaga större eller mindre del av vägunderhållet inom speciellt de distrikt, där denna trafik blivit synnerligen besvärande och svårskött genom denna trafik och icke kunna hållas i tillfredsställande skick genom det nuvarande vägunderhållet. Nu är det ju givet — därom behöva vi icke tvista — att vill man väsentligt förbättra någonting, så medför detta naturligtvis ökade kostnader. Med hänsyn till att denna automobiltrafik, som den förste ärade talaren erinrade om, icke är en trafik, som i allmänhet är att blott hänföra till vederbörande väghållningsdistrikts trafikbehov utan har en vidsträcktare allmän betydelse, då är det väl också rimligt, att i den mån som denna trafik påkallar större uppoffringar och större kostnader för vägunderhållets ordentliga skötsel, det allmänna eller här staten får bidra i någon större proportion, för att

vägarna skola sättas i ett mot trafiken svarande tillräckligt gott skick. *Ang. ändring i väglagen.*

(Forts.)

Det skulle förvåna mig mycket, om denna kammare skulle motsätta sig det förslag, som reservanterna här kommit med, då vi ju veta, att inom denna kammare under åratals höjts ganska talrika röster för att staten skulle till och med helt och hållet övertaga det allmänna vägunderhållet. Jag får nu för min del säga, att jag har aldrig kunnat dela den uppfattningen, därför att det torde väl i alla fall vara hälsosamt, att de olika orternas ekonomiska intressen äro så beroende av de kostnader, som man här beslutar att nedlägga på vägunderhållet, att dessa icke bliva alltför oskäligen, eller med andra ord sagt, att lokalintresset blir ett visst korrektiv emot att dessa kostnader bli så oskäligen, som man annars kunde befara, att de på många håll skulle bli, därest staten helt och hållet övertog vägunderhållet. Men det veta vi ju, att inom många väghållningsdistrikt är vägunderhållet synnerligen försvårat genom denna biltrafik. Det har därför ansetts nödigt att komma med denna lagändring, varigenom det så att säga indirekt ålägges dessa väghållningsdistrikt att ikläda sig ökade kostnader utöver vad de redan ha, för att deras vägar skola kunna sättas i mera tillfredsställande skick. Då är väl rimligt att staten också bidrager med något högre belopp för att möjliggöra detta.

Nu har den siste ärade talaren varnat kammaren för de konsekvenser, som skulle följa med att kammaren skulle gå med på reservationen, och han har t. o. m. tagit det så pass generellt, att han trott, att denna 10 % ökning av statsbidraget skulle komma att konsekvent medföra 10 % motsvarande ökning av hela det belopp, som nu årligen från statens sida beviljas till det allmänna vägunderhållet. Det där är väl en ganska orimlig konsekvens att tänka sig, ty då skulle man ju kunna förutsätta, att det blir de allra flesta väghållningsdistrikten inom vårt land, som omedelbart komma att gå i författning om att överlåta vägunderhållet på vägkassorna. Jag tror, att med de utsikter till mycket ökade kostnader, som det i allmänhet kommer att medföra för vägkassorna att övertaga större eller mindre del av vägunderhållet, det väcker så pass stora betänkligheter inom de olika väghållningsdistrikten, att det kommer endast att bli i undantagsfall och i jämförelsevis ringa utsträckning, som vägstämmorna komma att begagna den rätt, som genom den lagändring, som här föreligger, beredes dem. Jag kan alltså icke se, att de ekonomiska konsekvenserna, ifall kammaren går med på reservanternas förslag, behöva alls bli av den beskaffenheten, och att man har anledning att varna kammaren för dessa. Då vi en gång få väglagen i sin helhet till omarbetning här, och om det är någon mening med det vackra talet om och yrkandena från alla håll på att en genomgående förbättring av vägunderhållet i vårt land måste åvägabringas, så är det väl icke tänkbart, att staten skall kunna slippa så billigt undan, utan staten får med ett ganska kraftigt ökat handtag stödja vägväsendet, detta i synnerhet om man skall tänka sig att man skall få ett något bättre vägunderhåll till stånd. För närvarande utgår såsom statsbidrag ett belopp av 2,700,000 kr. årligen till det allmänna vägunderhållet. Om

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

vi nu tänka oss, att detta vägunderhåll, som i sin helhet beräknas till en kostnad av 9,000,000 kronor, skulle ökas med dessa 10 %, skulle ökningen bli 900,000 kr., och det skulle då bli 3,600,000 kr. varmed staten skulle bidraga för det allmänna vägunderhållet i vårt land. Jag får säga, att för mig förefaller denna summa nästan löjligt liten i förhållande till den betydelse, som våra lands- och bygdevägar ha för hela vårt land, och även om, vilket icke är troligt utan tvärtom mycket otroligt, några mera vittgående konsekvenser i denna del skulle följa av ett bifall till det föreliggande förslaget och således ett större antal väghållningsdistrikt komme att övertaga vägunderhållet, är jag dock övertygad om att de ekonomiska konsekvenserna, därest riksdagen skulle följa reservanternas, icke alls behöva bli så riskabla och halsbrytande, att man behöver varna för dem.

Det har inom utskottet anförts ett exempel — jag vill blott nämna det därför att det kanske varit på tal i flera andra riksdagskretsar — ett exempel på, att det icke alltid behöver medföra ökade kostnader för vägunderhållet, om vägkassorna övertaga vägunderhållet i distriktet. Man har åberopat ett vägunderhållningsdistrikt i Småland, där vägkassan övertagit hela vägunderhållet, och man har sagt, att här ha kostnaderna för entreprenören eller vägföreningen, som övertagit vägunderhållet, stannat vid samma belopp som den uppskattade kostnaden. Jag har tagit reda på huru det förhåller sig med den saken för att därmed visa, huru väsentligt kostnaderna stegras, så snart ett väghållningsdistrikt övertager vägunderhållet. Det ha nog för övrigt många bland oss erfarenhet av. I här antydda vägdistrikt var vägunderhållet av den särskilda nämnden uppskattat till 66,000 kr. Emellertid överenskom man med vägföreningen, att denna skulle övertaga vägunderhållet för 150,000 kr. om året. Sedan detta skett, begärde man att få vägunderhållet uppskattat av den särskilda nämnden, och då kom denna att stanna vid samma belopp som vägföreningen betingat sig. Alltså blevo kostnaderna till följd av att detta vägunderhåll överlämnades till vägföreningen mer än det dubbla inom detta väghållningsdistrikt.

Jag har velat nämna detta, därför att det har anförts såsom exempel, att det icke alltid behöver medföra ökade kostnader, om en entreprenör eller vägkassan övertager väghållningsbesväret och ombesörjer detta genom entreprenören eller på annat sätt. Jag har ock en alldeles motsatt erfarenhet, som här har bekräftats. Då detta uppenbarligen är en genomgående regel, kan jag icke se annat än att — för den händelse det nu verkligen är meningen, att det skall vinnas något förbättrat vägunderhåll genom den lagändring, som här föreligger — det är en logisk och nödvändig konsekvens av ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag, att riksdagen följer reservanternas yrkande med avseende å höjningen av statsbidraget. Jag ber därför, herr talman, att få förena mig med herr förste vice talmannen i hans yrkande om bifall till reservationen.

Herr G o d i n: Herr talman! Jag ber att få instämma i den reservation, som är avgiven av herr förste vice talmannen, och även i

den reservation, som är avgiven av herr Andersson i Grimbo och vill då särskilt ha påpekat, att herr Anderssons hemställan är väl berättigad. Det blir väl ett förfärligt krångel med debiteringen, om man skall debitera på två sätt. Nu kan man också tänka, att en naturavägunderhållare får slippa ifrån alldeles för billigt, om det skall betalas efter en naturauppskattning, som i många fall är mycket för låg. Därför är det rättvist såsom herr Andersson i Grimbo sade, att en naturavägunderhållare bör betala lika mycket som andra vägunderhållspliktiga, som betala efter inkomstfyrtal. Och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till dessa reservationer.

*Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)*

Herr L u b e c k: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få erinra kammaren om att riksdagen för ett par år sedan har, såvitt jag minns, utan någon meningsskiljaktighet, avlåtit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning på vad sätt staten skulle medverka till upprätthållandet av regelbunden automobiltrafik på därför lämpliga landsvägssträckor, och att i den motivering, som låg till grund för denna framställning, man tog sikte på nödvändigheten eller önskvärheten av att staten särskilt i fråga om vägarnas iståndsättande medverkade i angivet syfte. Det ansågs nämligen då vara alldeles självklart, att vägslitaget var så ofantligt stort på vissa sträckor, som det ur allmän synpunkt var önskvärt att kunna inrätta för allmän, regelbunden automobiltrafik, att det var nödvändigt, att staten undersökte vad staten i det avseendet borde åtgöra, så att man icke lät den bördan falla helt och hållet eller till väsentligaste del på väghållningsdistriktet. Ur denna synpunkt har jag för min del också kommit till den uppfattningen, att det är alldeles nödvändigt att få litet större marginal för statens bidrag, när det gäller förevarande angelägenhet, än vad man skulle få genom att följa utskottets förslag. Och jag anser därför, att man bör biträda den av herrar Hamilton och Olsson i Broberg avgivna reservationen.

Den omständigheten, att frågan är föremål för utredning av de vägsakkunniga, torde i detta fall knappast behöva betyda något. Jag tror icke, att man behöver riskera något föregripande, om man icke går längre än såsom det här blivit föreslaget, och vi veta för övrigt icke, huru snart riksdagen kan få för definitiv behandling det av vägsakkunniga framlagda förslaget.

Det framhölls av herr Nilsson i Tånga, att man kunde riskera, att en hel del väghållningsdistrikt, som icke behöva högre bidrag från staten, på detta sätt skulle kunna få ökat bidrag. Ja, jag förstår icke riktigt, huru man skall kunna anföra detta såsom ett argument. Det synes mig, att denna fråga bör bedömas allenast ur vägunderhållsynpunkt och huru det därvidlag är skäligt för det allmänna att bidra med hänsyn till trafikens beskaffenhet på de olika vägarna. Om ett väghållningsdistrikt skulle av några skäl befinna sig i ett förhållandevis gynnsamt ekonomiskt läge, behöver det icke inverka på bedömandet av denna fråga, utan det bör ske ur mera sakliga synpunkter.

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att sålunda få yrka bifall till den av herr Hamilton och Olsson i Broberg avgivna reservationen.

Herr Norman instämde häruti.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Den proposition, som här förekommer, avser ett rent provisorium. Den har tillkommit därför, att man vill skapa möjlighet för vissa väghållningsdistrikt att anordna entreprenadsystemet. Detta ha vissa väghållningsdistrikt redan gjort, men de ha ansett sig sakna stöd i lag för denna åtgärd, och därför ha de kommit till de vägsakkunniga med begäran att frågan skulle tagas upp av dessa. Detta ha de även gjort, och detta är orsaken till denna proposition. Dessutom har förhållandet varit sådant, att en väghållningsskyldig, även om det fanns stark majoritet inom distriktet, kunde hindra det hela, och detta har gjort, att man föreslagit ändrade röstgrunder.

Nu står frågan därom, huruvida det kan vara lämpligt med ett provisorium, som kanske icke kommer att räcka mer än ett år, och att företaga denna ändring, som reservanterna påpekat. Jag för min del är av den uppfattningen, att man icke bör göra det, och den uppfattningen har jag även hävdadt inom utskottet. Man säger, att statsbidraget för närvarande är litet, och att man bör fordra mera. Ja, jag är övertygad om att, när vägfrågan en gång kommer att ligga före, komma kostnaderna för statens andel i väghållningen att visa sig bli betydligt större. Ty det är väl klart, att man då kommer att utgå efter de verkliga kostnaderna och icke såsom nu efter uppskattade och beräknade kostnader, och vad de verkliga kostnaderna komma att bli, är det mycket svårt att kunna säga, åtminstone för närvarande. Om det vore så, att dessa 10 % komme de väghållningsdistrikt till del, som bäst behöfde och där man hade den lägsta uppskattningen, kunde man ju säga att det bleve en utjämning och innebure en lättnad, men det är icke alls säkert, att så blir. De väghållningsdistrikt, som uppskattats under de sista åren, ha det lindrigare än de väghållningsdistrikt, beträffande vilka uppskattning ägt rum för ett 20-tal år sedan. Jag tror icke, såsom herr Olsson i Broberg gjorde, att det kommer att betyda så ofantligt mycket, om man lägger på dessa 10 %, men jag är å andra sidan övertygad om att, i fall man nu fastslår 40 %, kommer riksdagen också att hålla på att dessa 40 %, i stället för de nuvarande 30 %, skola vara det minimum, efter vilket statsbidraget skall utgå. Det är ju meningen, att man skall utgå från ett minimum och öka procentuellt, allt eftersom kostnaderna äro högre i de olika distrikten. Man skulle således kunna komma så långt, att staten i vissa väghållningsdistrikt finge bära största bördan. Jag vill då fråga herrarna: Var tro ni, att staten i en framtid skall taga dessa pengar, i fall man utgår ifrån att ett väghållningsdistrikt minst skall ha ett statsbidrag av 40 procent, och att därutöver skall finnas en stigande skala för bidraget till olika distrikt? Dessa bestämmelser skulle ju kvarstå åtminstone under de närmaste åren, och jag är övertygad om att det icke blott är vid denna riksdag utan vid flera följande riksda-

gar, som staten kommer att ha stora svårigheter att skaffa medel. Jag tycker därför, att man icke bör göra ett ingripande nu utan bör vänta till nästa år, då det är troligt, att vägfrågan i sin helhet kommer upp.

För övrigt tror jag icke, att under provisorietiden så särdeles många väghållningsdistrikt komma att i någon större utsträckning anlita entreprenadsystemet. Det kan ju tänkas, att det icke heller vore lyckligt, om så skulle ske, därför att vi för närvarande ha små distrikt, som omfatta härader, och det är ju meningen att sedan lägga om det så, att landstingsområdena skola utgöra väghållningsdistrikt. Då landstingen som sådana komma att få det ekonomiska ansvaret, kan man göra upp om entreprenad på längre tid än vad de nuvarande väghållningsdistrikten kunna göra. Därför tror jag, att det vore bäst att icke forcera entreprenadsystemet, förrän vägfrågan i sin helhet kan lösas. Jag har därför inom utskottet biträtt majoritetens uppfattning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr G o d i n: Jag skall be att få ändra mitt yrkande till att endast omfatta den av herr Andersson i Grimbo avgivna reservationen.

Herr E l i a s s o n: Herr talman! Som medmotionär till herr Olsson i Blädinge, och såsom tillhörande ett distrikt, som överlämnat vägunderhållet på entreprenad, skall jag be att få säga några ord. I det väghållningsdistrikt, jag tillhör, ha vi cirka 80 mil vägar för underhåll och vägdelägarnas antal uppgår till omkring 8,000. Underhållet av dessa vägar ha vi lämnat till ett bolag för ett visst pris för viss tid. Vi ha gjort det därför, att vi tro, att det skall vara till fördel för allmänheten.

För det första tro vi, att den därigenom skall få bättre vägar. Vi ha, som jag förut nämnt, cirka 8,000 vägdelägare, och var och en underhöll förut vägen på sitt särskilda sätt. Det blev därför ingen enhetlighet eller likformighet. Svenska vägföreningen säger härom: »Givetvis skulle våra vägar bli bättre och jämnare underhållna, om arbetet utfördes av kompetenta entreprenörer och med tidsenliga maskiner än på det nuvarande primitiva sättet, i regel utan ledning och utan lämpliga redskap.»

För det andra anse vi, att det har en uppfostrande uppgift. Folk lär sig att underhålla sina vägar bättre. Om denna sak säger Svenska vägföreningen: »En annan fördel, som även av vägsakkunniga kraftigt framhålles, är den, att genom entreprenadsystemets införande vid de nuvarande väghållningsdistrikten, en stam av kompetenta entreprenörer samt dugliga arbetsledare, förmän och vägarbetare skulle skapas, ävensom att de nuvarande vägstyrelserna — vare sig arbetet inom distriktet komme att utföras genom vägstyrelsen själv eller genom entreprenör eller på annat sätt — skulle komma att samla värdefulla erfarenheter i vägfrågor.

För det tredje har det finansiell betydelse. Jag är revisor i

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

vägstyrelsen. Jag kan visserligen icke med siffror visa nyssnämnda betydelse, men det är klart, att ett stort bolag med moderna maskiner och moderna redskap skall kunna få billigare vägmateriel än den enskilde och även i vissa andra fall är det ekonomiskt fördelaktigt med entreprenadsystemet.

För det fjärde har det utjämmande betydelse i vägdistrikten. Utgifterna äro nu synnerligen olika. Kungl. Maj:t säger om den saken: »Till ojämnheter i sådant avseende medverka, förutom förändringar i fastighetsvärdena, även ojämnheter i vägarnas gradering, ändringar i trafikförhållandena o. s. v. Ån starkare framträder denna olikhet mellan de särskilda väghållarna in natura i sådana distrikt, där vägdelning enligt gällande väglag ännu ej ägt rum och alltså vägunderhållet skall utgöras efter hemmantalet.»

Vi ha av dessa grunder, som jag sade, överlämnat vägunderhållet på entreprenad, ehuru detta är lättare sagt än gjort med den väglag, som vi för närvarande ha. Det är nämligen så, att om bland samtliga vägdelägare blott en enda säger nej, blir det rätt besvärligt. Hemma hos oss var det 57 vägdelägare, som icke ville vara med om att överlämna underhållet på entreprenad. Vägstyrelsen har haft rätt mycket besvär för deras skull. Det är klart, att, om man skall göra upp med ett bolag om underhåll, vill bolaget veta, huru mycket vägar det skall underhålla, och framför allt var vägarna äro belägna.

Dessa svårigheter ha varit anledning till att vi kronobergare ha motionerat. Alla ha vi varit ense om att det borde göras något i saken, och såväl högermän som liberaler, bondeförbundare och socialdemokrater ha vi motionerat i denna fråga. Alla föreningar och myndigheter, som hörts, ha ställt sig förstående till vår motion, likaledes sakkunniga och Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har ju utarbetat den proposition, som vi i dag behandla, och jag hoppas, att ifrågasvarande förslag måtte av riksdagen bifallas.

Med avseende på reservationen vill jag säga, att vägtungan trycker oss ganska hårt ute på landet. På grund därav vill jag vara med om att bifalla densamma. Jag skall för den skull be, herr talman, att få yrka bifall även till reservationen.

Med herr Eliasson förenade sig herrar *Jonsson* i Mörkhult, *Johanson* i Hörninge och *Svensson* i Grönvik.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Herr Lübeck polemiserade mot min anmärkning att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra den icke önskvärda konsekvensen, att väghållningsdistrikt, som egentligen icke vore i behov av ökat statsbidrag, ändå skulle kunna erhålla sådant. Herr Lübeck har ju redan delvis blivit bemött av herr Johansson i Uppmälby. Jag skulle emellertid vilja tillägga, att ett av de mest vägande skälen för en revision av väglagen och en omläggning av hela vägväsendet just har varit, att väghållningstungan är så olika i olika delar av landet, d. v. s. inom de olika väghållningsdistrikten. Det kan ju då icke anses orimligt, att man gör den anmärkningen, att den nu föreslagna åtgärden leder

till den konsekvensen, att väghållningsdistrikt, som icke alls äro i behov av ökat bidrag, erhålla sådant. Det kan ju mycket väl tänkas, att det blir just sådana distrikt, som komma att använda entreprenadsystemet och därigenom erhålla ökat statsbidrag, under det att kanske andra mera hårt belastade distrikt komma att gå miste om det ökade statsbidraget.

*Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)*

Nu sade herr Olsson i Broberg, att jag drog fram en orimlig konsekvens, när jag påstod, att ett beslut i den riktning, som reservanterna föreslå, skulle prejudicera på det sättet, att, när vi få upp väglagen, komma just dessa 40 procent att bli det minsta, som man kan stanna vid. Vad är då utgångspunkten för herr Olsson i Broberg och utskottets ordförande? Jo, utgångspunkten för deras förslag om en höjning av statsbidraget är, att väghållningsdistrikt skola sättas i tillfälle att genom entreprenad eller också på annat sätt övertaga vägunderhållet. Detta anse reservanterna kommer att medföra ökade kostnader för väghållningsdistrikten, och därför ha de föreslagit en ökning av statsbidraget med 10 procent. Herr Olsson i Broberg har nyss sagt att det nya vägförslaget i huvudsak bygger på att entreprenadsystemet skall komma till användning, och att vägunderhållet in natura skall falla bort. Då blir den naturliga konsekvensen den, att alla väghållningsdistrikt få samma behov — om det överhuvudtaget föreligger något behov — av ökat statsbidrag.

Jag skall emellertid i det sammanhanget fästa uppmärksamheten på en omständighet. Om ett väghållningsdistrikt beslutar, att en viss väg av en eller annan anledning, såsom på grund av ändrade trafikförhållanden eller dylikt, skall övertagas av vägkassan för underhåll, blir det enligt Kungl. Maj:ts förslag på det sättet, att de, som lämnat vägunderhåll in natura, komma i stället att få lämna ett bidrag, som svarar mot deras uppskattade kostnader för vägunderhållet. Om en sådan väg unplåtes på entreprenad och kostnaderna överstiga det beräknade värdet, får vägkassan ta detta på sig, men den ökade kostnaden slås då ut över hela väghållningsdistriktet. Härigenom sker i alla händelser en viss utjämning.

Jag tror därför, att det från dessa utgångspunkter föreligger mycket, mycket litet fog för att nu biträda reservationen, och jag vill ännu en gång bestämt varna kammaren för att beträda den vägen. Det kommer att medföra konsekvenser i kostnadsavseende, som vi icke nu kunna överblicka.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Alltsedan den på sin tid åtminstone så kallade nya väglagen antogs, har man här i riksdagen framkommit med ändringsförslag och begärt att lagen helt och hållet skulle omläggas. Vad man nu har kommit med är således blott en liten åtgärd i och för sig.

Det har alltid förefallit mig egendomligt, att man från jordbrukarkretsar så att säga utan minsta motsägelse gått med på riktigheten av det påståendet, att vägunderhållet icke kan bli tillfredsställande, om det icke sker på entreprenad i stort, vare sig staten eller länsvägsstyrelser övertog vägunderhållet på större och mindre

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

sträckor och helst på hela det allmänna vägnätet, såsom ju åtskilliga talare önskat skulle ske. Jag har aldrig kunnat dela den uppfattningen. Jag medger så gärna, att det kan ske; det är icke tu tal om den saken. Men vad kommer det att kosta, mina herrar? När saken en gång blir klar, komma vi att haja till, då vi se de verkliga kostnader, som detta skulle medföra.

Ja, säga ni, det må vara hänt. Den ärade talaren på Stockholmsbänken var särskilt inne på att det rådde mycket otillfredsställande förhållanden beträffande automobilvägarna. Jag skall be den ärade talaren att taga ned sin automobil till Luggude härad. Där ha vi nästan överallt enskilt vägunderhåll, och entreprenad finns icke på något ställe. Jag tror, att han där skulle kunna köra lika bra som om han haft entreprenadunderhåll och kanske litet bättre. Däremot har vägstyrelsen på senare tid övertagit en del vägsträckor för underhåll, vilka ej intagits vid vägdelningen. Om jag skall se någon skillnad på underhållet, får jag säga, att jag tycker, att det är en smula sämre, där vägstyrelsen sköter underhållet, än där enskilda göra det. Jag har också sett vägar, som staten själv underhåller, och som enligt min åsikt äro under all kritik — det vägar jag påstå — och de ligga icke långt från Stockholm.

Jag förstår dock alltför väl, att man nu har satt sig i sinnet, att vägunderhållet skall gå på det allmänna, och då lära väl inga sparsamhetsskäl få göra sig gällande. Men då kan jag icke neka till, att jag tycker det är ändock litet tidigt nu att ge sig på en ändring av bidraget, om man tror, att man kan hava det stora förslaget om ett år eller två, och säkert är, mina herrar, att det kommer icke att stanna vid 40 %. Procenttalet kan visserligen låta ringa, men den absoluta kostnaden för staten blir oerhört mycket större. Riksdagen skall nog få erfaras det.

Jag har icke något särskilt intresse av vilkendera riktningen som vinner seger i dag, men jag tror, att när man har det stora förslaget att vänta så snart, är det icke stort skäl i att göra större förändringar än som visats vara av behovet. Om herrarna tro, att ni skola vinna någon särskild fördel nämligen med entreprenaderna, må det vara hänt. Jag tror icke så mycket på den saken, men då ni hava omgärdat det med en kvalificerad majoritet, kan jag åtminstone gå med på att tillstyrka att de få sin vilja fram, som tro, att det är en utmärkt lösning.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag hörde icke fullt tydligt vad den siste talaren yttrade, men om jag fattade honom rätt ville han göra jämförelse mellan Luggude härad och andra väghållningsdistrikt. Det är allmänt känt, att Luggude härad är bland de mest gynnade vägdistrikt i vårt land och jämförelsen blir därför haltande.

Jag skulle egentligen vända mig mot herr Nilsson i Tånga, då han förklarade, att när ett förslagsanslag beviljats och senare ökade utgifter påläggas detta anslag, så bör också detsamma höjas. Men, herr Nilsson, vi veta icke huru mycket utgifterna komma att stiga.

och då antagligen icke mer än en tiondel av väghållningsdistrikten komma att under det närmaste året tillämpa denna lag, skulle hela behovet såsom jag beräknade uppgå till blott 90,000 kronor, vilket utgör allenast 4 % å det beviljade anslaget, och för den skull behöver man icke höja ett förslagsanslag.

*Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)*

Man har också sagt, att det vore oklokt att nu vidtaga någon ändring i lagen med avseende på vägskatten. Ja, det har redan med rätta framhållits, att beslutar man att antaga det kungl. förslaget, så bör väl följderna vara, att man även höjer statsanslaget. Ty meningen är att få bättre vägar just på de områden, där vägarna nu slitas av automobiltrafik; men att få bättre vägar, innebär också ökade kostnader, och då skall väl även det allmänna bidra i någon mån till dessa.

Herr Nilsson i Tånga yttrade därjämte, att också vägdistrikt, som hava god ekonomisk ställning kunna få del av det högre statsanslaget. Ja, det är möjligt, herr Nilsson, men de få en obetydlig del därav, ty vägunderhållskostnaderna för dem äro små, och statsanslaget utgår procentvis. Jag håller verkligen före, att det är rättvist, att ifall man vill hava denna ifrågasatta ändring genomförd och såvitt man håller på att vägar, som slitas mer än andra, isynnerhet av fjärrtrafik, skola vara i farbart skick, då fordrar också rättvisan, att man icke lägger de ökade kostnaderna uteslutande på ett fattigt vägdistrikt, utan att även det allmänna i viss mån deltar däri.

Herr Johansson i Uppmälby sökte skrämja kammaren med att förslaget skulle medföra höjda statsutgifter. Ja, det är möjligt. Men skatten utgår ju redan och om den överflyttas från vägdistriktet på staten, påläggas icke svenska folket några ökade bördor.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen, vilken jag anser innebära en gärd av rättvisa åt distrikt, vilka äro betungade av hög vägskatt.

Herr J ö n s s o n i Fridhill: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att konstatera det bedrövlige faktum, att här skall en stockholmare, herr Lübeck, behöva stå upp och yrka bifall till reservationen, under det att de synpunkter, som i densamma gjorts gällande, bekämpas av landsbygdens representanter här i kammaren. Här komma de tre stycken, herr Nilsson i Tånga, herr Johansson i Uppmälby och herr Olsson i Kullenbergstorp, och slå ifrån sig med båda händerna att de icke skola få dessa förhöjda bidrag som här ifrågasättas. Jag får säga, att det är verkligen egendomliga synpunkter dessa herrar företräda. Vi hava sedan flera år tillbaka med all rätt sökt göra gällande, att det är nödvändigt, att staten ägnar större uppmärksamhet åt vägväsendet i vårt land; vi måste komma in på något bättre förhållanden. Vi hava den förhoppningen, att när vägkommissionen kommer fram med sitt förslag, skola åtgärder föreslås, som på något sätt skola kunna förhjälpas oss från det utomordentligt usla väghållningssystem, som vi för närvarande hava i landet. När det här gäller ett provisorium, som avser att avhjälpas de värsta bristerna, in-

Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)

till dess en revision hunnit genomföras, så har man att konstatera, att jordbrukets representanter icke draga sig för att yrka avslag på en åtgärd, som i värsta fall, jag ber att få understryka vad en föregående talare sagt, kanske kan röra sig om för ett år 90,000 à 100,000 kronor. Är det en utgift, som är av den beskaffenhet, att vi behöva röra upp en så väldig debatt om den saken? Jag tycker saken ligger så pass tydlig och klar till, att var och en landsortsrepresentant utan betänkande bort kunna ansluta sig till reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till herrar Hamiltons och Olssons i Broberg reservation.

Herr H e d e r s t i e r n a: Herr talman! Såvitt jag kan förstå, vilar reservationen på en icke fullt riktig uppfattning. Reservationen utgår såvitt jag förstår ifrån, att de väghållningsdistrikt, som besluta att hava gemensamt underhåll, äro just de, som äro besvärade av fjärrtrafik. Men det finns ingen anledning till att just tro något sådant. Vilket väghållningsdistrikt som helst kan ju besluta om ett sådant gemensamt underhåll. Såvitt jag förstår får det nog i framtiden bli så, att just de väghållningsdistrikt, som äro besvärade av fjärrtrafik, i synnerhet dessa med stora automobilvägar, som gå genom hela landet, böra ur säkerligen fullt rättvis synpunkt få större statsbidrag än andra distrikt, men då skall man i den nya väglagen grunda utbetalningen av det högre statsbidraget på just detta, vilket distrikt som är besvärat av sådant och vilket som icke är det. Men att här löpa i förväg och anlägga en alldeles ny grund för det högre statsbidragets utbetalande, d. v. s. att det skulle bero på om det ena eller andra distriktet beslutar sig för en dylik sammanslutning, kan jag icke finna vara en objektiv grund för ett sådant bidrags utbetalande. Därför tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Såvitt jag förstår har initiativet till denna lagändring utgått från Svenska vägföreningen, och jag vill erinra mig, att den just har påpekat, att de vägar, som trafikeras av fjärrtrafik, vore svårast att underhålla, och att dessa behöfde omhändertagas av vägstyrelserna. Jag tror visst, att den siste ärade talaren genom erfarenhet vunnit såsom landshövding i Halland vet vad det vill säga, när automobilerna förstöra vägarna, och då borde han icke förmena, att de vägdistrikt, som äro utsatta härför, finge möjlighet att få ökat bidrag för att få bättre vägar. Det är som sagt huvudsakligen distrikt med fjärrtrafik, som komma att övergå till det nya systemet — möjligen med undantag för distrikt i Kronobergs län — enär underhållet enligt detta system i allmänhet kommer att ställa sig dyrbarare. Den erfarenheten behöva vi icke skaffa oss, ty det veta vi, att det är dyrbarare att underhålla vägar genom entreprenader, än som det nu sker, och under sådana förhållanden är föga troligt, att några distrikt övergå till ett sådant system, utom när det gäller att få ordentliga vägar, som förstöras av fjärrtrafik.

Herr Broander: Herr talman! Då jag inom utskottet anslutit mig till utskottets hemställan, så har jag gjort det huvudsakligen av den anledningen, att jag ansett, att ett bifall till reservationen skulle komma att innebära en orättvisa mot vissa väghållningsdistrikt. Det är ju så, att det är vägstämman, som med kvalificerad majoritet har att bestämma, huruvida alla eller vissa vägar inom väghållningsdistriktet skola övertagas av vägkassan. Om nu en del väghållningsdistrikt komma att använda sig av denna lag och besluta, att vägkassan skall i somliga distrikt övertaga kanske alla vägar och i andra en del av vägarna, så skulle, ifall reservationen bifalles, de distrikt, där sådana beslut fattas, få ett högre statsbidrag. Det är ju tydligt, att detta statsbidrag få alla betala, och sålunda komma de vägdistrikt, som icke begagna sig av denna möjlighet, att få betala till väghållningsskyldiga i de distrikt, där dessa entreprenader komma att tillämpas.

Om det vidare är så, som herr Hederstierna nyss sade, att det icke alls är säkert, att det blir de väghållningsdistrikt, som äro mest betungade, vilka komma att övergå till entreprenadsystemet, så kunna orättvisorna bli ännu större. Helt annat bleve naturligtvis förhållandet, om det bleve allmän lag om att vissa vägar skulle underhållas av vägstyrelsen. Då kommer statsbidraget antagligen att ökas av sig självt, och då blir det naturligtvis nödvändigt, att det blir ökat, och att bidraget utgår om icke procentuellt så åtminstone efter de verkliga kostnaderna och icke efter de beräknade.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Gent emot den ärade talaren på Hallandsbänken, som trodde, att det kanske i flera fall skulle bliva så, att även väghållningsdistrikt, där trafiken icke vore så intensiv, skulle komma att besluta underhåll genom vägkassan av större eller mindre del av vägarna, så får jag säga, att den farhågan tror jag är ganska avlägsen, därför att i dessa distrikt, som ha så liten trafik, där är vägunderhållet jämförelsevis lätt att utföra av jordbrukarna, på vilka det är indelat. För övrigt tror jag mig kunna säga, att det i regel kommer att ställa sig så, att det icke blir jordbrukarna eller de naturavägunderhållningsskyldiga i allmänhet, som komma att bli vidare tilltalade av att överlämna vägunderhållet till vägkassan i stället för de arbeten, som de nu själva utföra in natura under vissa tider på året, då de hava tid därtill. De göra detta senare mycket hellre än att de få ett eller annat hundratal kronor mera på sin debetsedel. Det kommer helt säkert att bli så, att det blir i närheten av städer och industrier, där automobil- och annan intensiv trafik gör detta underhåll snart sagt ogörligt att bestrida av de enskilda, som vägkassan kommer att övertaga underhållet. Och därest vi vilja ernå det resultat, som avses med det förslag till ändring av 12 §, som nu föreligger, så anser jag också kon-

*Ang. ändring
i väglagen.
(Forts.)*

Ang. ändring i väglagen. sekvensen ovillkorligen bjuda, att vi gå med på reservationens förslag med avseende på statsbidraget.

(Forts.)

Nu har herr Johansson i Uppmälby sagt, att därest man går med på dessa 40 % höjning av statsbidraget, där entreprenader anordnats, så skulle detta komma att bli det minimum, som sedan kommer att ifrågasättas som statsbidrag, det generella minimum, som skulle komma att utgå efter väglagens stora revision. Detta tycker jag är ett mycket egendomligt resonemang. Är det säkert, att de 30 %, som nu utgå, komma att bli det generella minimum? Inom utskottet har det upplysts från en talare, som sitter i vägsakkunniga, att det troligen blir fråga om att göra en omläggning, en stor och ingående revision av principerna beträffande statsbidraget, och att inom de distrikt, där underhållet är synnerligen billigt, kommer man kanske ned till 25 % eller något sådant, och på andra håll kanske man kommer upp i 60 à 70 % av kostnaderna. En sådan revision lär väl icke vara utesluten, även om man här beslöte en förhöjning av statsbidraget med 10 %, där entreprenader anordnas. Jag kan icke tänka mig, att ett dylikt beslut har det ringaste med den saken att göra, och det komme naturligtvis icke på något sätt att lägga hinder i vägen för den omläggning av statsbidraget, som kommer att bli en följd av den stora revisionen av väglagen. Om icke den ändring av 12 §, som här föreligger, skall bli bara en chimär, en reform på papperet, som så många andra av våra moderna reformer bliva, så anser jag, att det är en nödvändig följd av denna ändring att här också gå med på det förslag, som föreligger från reservanternas sida.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herrar förste vice talmannen Hamilton och Olsson i Broberg avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar förste vice talmannen Hamilton och Olsson i Broberg avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 84 ja mot 77 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av kronans anspråk på äganderätt till vissa delar av de så kallade Skanörs store vång och Skanörs knä- eller norre vång samt Falsterbo vång föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 87, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 5.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2, angående försäljning av kronoparken Tyludden.

Uti en till riksdagen den 11 februari 1921 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 87, hade Kungl. Maj:ten under punkten 5 föreslagit riksdagen medgiva, att, sedan från kronoparken Tyludden i Söndrums socken av Hallands län blivit avskilt ett område om 0,150 hektar, innefattande ägofiguren nr 14 b i distriktslantmätaren G. Norlins i ärendet åberopade karta samt ett område om 2,043 hektar, omfattande å samma karta med nr 15 och 16—21 betecknade ägofigurer,

*Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.*

dels nämnda tvenne områden finge överlåtas, det förra till lotsverket mot en ersättning till domänfonden av 10 kronor och det senare till tullverket mot en ersättning till domänfonden av 315 kronor,

dels ock återstående delen av kronoparken, omfattande en areal av 43,631 hektar, finge försäljas till Halmstads stad mot en köpeskilling av 12,000 kronor, att vid tillträdet kontant inbetalas till länsstyrelsen i Hallands län, samt under villkor i övrigt,

att köparen ensam skulle vidkännas kostnader, som bleve förenade med köpets avslutande, ävensom för avskiljande av lots- och tullverkens områden;

att arrendeavgifter och andra inkomster av området, som belöpte på tiden före tillträdet, skulle tillkomma kronan, medan dylika inkomster, som belöpte på tiden efter tillträdet, skulle tillkomma köparen;

att köparen, därest kronans kostnader för iordningställande och underhåll av vägen från Halmstads stads västra utmark till Tyludden vid tiden för köpets avslutande överstigit 2,000 kronor, till kronan skulle gälda överskjutande belopp;

att köparen vid påfordran uppförde betryggande stängsel mot lots- och tullverkens områden och för framtiden i gott stånd underhölle samma stängsel;

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 43.

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)

att fyrapersonalen vid Tylöns fyr och andra, som kunde vara därav i behov, skulle äga att från eller till det å kartan med nr 14 b betecknade området begagna de med nr 36 och a betecknade vägar;

att för samfärdsel till och från det för tullverket undantagna området skulle begagnas de med a och nr 37 betecknade vägar;

att änkan Josefina Carlsson och hennes rättsinnehavare förbehölles rätt att tillsvidare och med ett års ömsesidig uppsägningrätt mot en årlig avgäld av 25 kronor disponera de å kartan med nr 24 och 25 betecknade tomtområdena med därå varande byggnader; samt

att köparen, när sistberörda tomtupplåtelse från någondera sidan uppsagts, vore skyldiga inlösa av Josefina Carlsson nu innehavda byggnader med belopp, som vid bristande överenskommelse bestämdes av tre gode män, utsedda i enlighet med bestämmelserna i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte av riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Ingeström*, *Elisson* och *Hermelin*.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Hermelin*: Herr talman, mina herrar! Enär tiden är långt framskriden, skall jag försöka att yttra mig kort. Förhållandet var, att jag kom att sitta i utskottet vid beredningen av detta ärende, och herrarna må icke tro, att det är enbart lokalpatriotism, som gjort, att jag reserverat mig tillsammans med tvenne ledamöter av första kammaren, utan det är därför att vi reserverat sett frågan i ett helt annat läge än utskottsmajoriteten gjort. Utskottsmajoriteten anser, att tillräcklig utredning icke föreligger från Kungl. Maj:ts sida. Då utskottsutlåtandet kanske icke fullt tydligt framhåller, vad saken gäller, skall jag med ledning av statsverkspropositionen med några ord beröra frågan.

Det gäller en försäljning av Tyluddens kronopark till Halmstads stad i och för anordnande av ett s. k. strandbad. Tyludden är en i Kattegatt utskjutande udde, som ligger väster om Halmstad och tillhör Halmstads revir. Den gränsar i norr till en utjord, som tillhör Halmstads stad, så att den i norr helt och hållet begränsas av stadsjord, och yttersta spetsen går ut i havet. Det är denna spets på omkring 45 hektar, som Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att staden Halmstad skulle få inlösa för en summa av 12,000 kronor. Området består till största delen av berggrund och mager sand, beväxt med bergtall, buskfur o. d. Så finnes där även ett odlat område på omkring 7 hektar med därå uppförda byggnader, som tillhört änkan Josefina Carlsson, vilken numera är avliden. Dessutom finnes på området ett par platser, som äro reserverade dels för kustbevakningsstationen och dels för en hamnplats för fyrapersonalen vid Tylöns fyr,

som ligger omkring 2 kilometer från Tyludden. Detta kustbevakningens disponerade område och även området för landningsplats åt fyrpersonalen äro ock avsedda att undantagas från försäljningen.

*Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)*

Halmstads stad har reden på det angränsande området, stadsjorden närmast havet, upplåtit åt ett konsortium mark på viss tid för anordnande av strandbad. Detta område har varit alltför begränsat, varför tankar uppstått att utvidga detsamma. Konsortiet gjorde då en framställning till Kungl. Maj:ts att få inköpa Tyludden, och vid remissen till Konungens befallningshavande befanns det, att Halmstads stad ansåg det lämpligare att åt sig söka förvärva området, än att detta skulle upplåtas till konsortiet. Likaledes hade samtidigt vid remissen inkommit ett anbud från den här omnämnda änkan Josefina Carlsson, som nu är avliden, att köpa lägenheten i sin helhet eller åtminstone det område, varpå hennes byggnader voro förlagda. Slutligen kom ett anbud från Söndrums kommun, inom vilken Tyludden är belägen, om inköp av området.

Vid de undersökningar, som företagits på platsen, ha alla de myndigheter och personer, som haft med saken att göra, tillstyrkt försäljningen till Halmstads stad. Uppskattningsmännen anse det sålunda lämpligast att, fränsett de ägofigurer, som kunna behövas för kustbevakningen och fyrpersonalen, området upplåtes åt Halmstad i och för anordnande av en badort, då man håller före, att Halmstad bäst är i tillfälle att kunna ordna denna fråga. Likaså ha vederbörande jägmästare och överjägmästare ansett försäljningen vara av större gagn för staten än ett bibehållande av området under staten, då som sagt detsamma är ytterst litet värdefullt som produktiv mark betraktat. Även länsstyrelsen i Hallands län är av den åsikten, att det är lämpligast att staden får köpa detta område, och man har framhållit, att änkan, som vid den tiden ännu levde, tillvidare borde få kvarbo i sina byggnader och disponera det område, varpå dessa äro förlagda, med åtnjutande av ett års uppsägning och med rätt för henne att ifall hon uppsåges få full ersättning för de på husen nedlagda kostnaderna. Halmstad medgav också, såsom man finner av stadsfullmäktigeprotokollen, att hon tillvidare finge kvarbo. Vad domänstyrelsen beträffar, tillstyrker denna försäljningen och framhåller, att området är av ytterst ringa betydelse och saknar förutsättningar för att genom skogsbruk någonsin kunna lämna nöjaktig avkastning. Vidare har lotsstyrelsen och generaltullstyrelsen varit av samma uppfattning, med undantag endast i vad angår de förut nämnda platserna, som skulle behållas för fyr- och kustbevakningspersonalen. Slutligen säger departementschefen: »Skäl till försäljning av kronoparken efter angivna undantag för tillgodoseende av tullverkets och lotsverkets behov synas mig föreligga, och anser jag, att Halmstads stad bör givas företräde vid förvärvet.»

Herrarna torde efter denna orientering rörande den kungliga propositionens innehåll finna, att ärendet är så väl utrett som möjligt och att alla skäl föreligga att härvidlag följa Kungl. Maj:ts förslag och bifalla propositionen.

I utskottets motivering, vilken jag nu som hastigast skall be-

*Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)*

röra, säges det, att det synes utskottet, som om det inte vore tillfredsställande ådagalagt, att Halmstads stad bör tillerkännas företrädesrätt. Man har inte ansett, att tillräckliga skäl förebragts för att i detta avseende helt utesluta anbuden från Söndrums kommun och änkan Carlsson. Häremot vill jag som min personliga uppfattning framhålla, att det alltid är mycket svårare att angiva skälen till varför vissa personer eller vissa myndigheter icke böra ha en sådan rätt än till att de böra ha den. Jag tycker att den utredning, som föreligger, tydligt giver vid handen, att Halmstads stad härvidlag bör ha företräde. Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att Tyludden har ett så exponerat läge, att jag tror det inte är lämpligt att överlämna denna udde till enskildas disposition, utan antingen bör staten bibehålla området eller också lämna det till Halmstads stad. Det föreligger, om man genomgår handlingarna, så klara skäl för den ståndpunkt, som Konungens befallningshavande och Kungl. Maj:t intagit, att man inte bör komma till någon annan uppfattning än att företrädesrätten skall tillerkännas Halmstad. Jag skall inte ingå på detta ärende vidare nu — jag kanske får tillfälle att återkomma — utan jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av Kungl. Maj:t i ämnet avgivna propositionen.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Den siste aktade talaren nämnde, att klara skäl förelägo för den ståndpunkten, att Halmstad borde ha området i fråga. Så vitt jag hörde, nämnde han dock inga sådana skäl, och inga skäl ha heller angivits i reservationen till jordbruksutskottets utlåtande.

Fyra anbud ha blivit avlämnade beträffande detta område, som ju ligger på en mils avstånd från Halmstad. Det första anbudet kom från Halmstads stad, det andra från ett bolag, det tredje från den kommun, inom vilken området ligger, nämligen Söndrums kommun, och det fjärde från änkan Carlsson, som numera är avliden men vars arvingar ju böra ha samma rätt som hon. Då jag ser, att f. d. landshövdingen för det län, som det här gäller, begärt ordet efter mig, antager jag, att han kommer att redogöra för anledningen till att länsstyrelsen tog upp under prövning helt enkelt allenast två av de angivna anbuden, nämligen dem från Halmstads stad och från badbolaget, och därvidlag gav Halmstad företrädesrätt. Man har inte fått veta, varför länsstyrelsen inte kunnat taga till prövning anbudet från änkan eller från arvingarna till dem, som odlat femton tunnland av denna jord och därå uppfört byggnader. Man har inte heller fått erfarat, varför anbudet från den kommun, inom vilken detta område ligger, inte tagits upp till behandling. Detta ha vi som sagt inte fått kannedom om genom länsstyrelsens yttrande, men kanhända vi få upplysning därom av f. d. landshövdingen i länet.

Ännu ett skäl finns emellertid för avslag å propositionen, och det är, att området synes vara mycket lågt värderat, en del av jorden skulle betalas med endast fyrtio kronor per hektar eller tjugu kronor per tunnland. Om man nu betänker att platsen skall för-

vandlas till badort och måhända försäljas av Halmstads stad till vilatomter eller något sådant, förefaller det verkligen som om fyrtio kronor för 10,000 kvm. vore ett alltför lågt pris, även om detta område inte är vidare produktivt utan innehåller stora sandfält och dylikt.

*Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)*

Jag skall inte upptaga kammaren längre, då tiden är långt framskriden, utan ber blott än en gång få understryka, att med den bristfälliga utredning som här förelegat varit omöjligt för utskottet att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Sköld: Herr talman! Jag skulle med hänsyn till den långt framskridna tiden egentligen inte ha begärt ordet, men då jag iikväl gjort detta, har det skett därför att det syns mig, att i denna sak borde någon yttra sig, som inte ens kunde misstänkas ha ett lokalpatriotiskt intresse härvidlag.

Jag har på grund av vissa omständigheter haft tillfälle att lära känna den plats det här gäller, och kan jag därför inte annat än i likhet med friherre Hermelin säga, att, om staten skall avhända sig detta område, den bör göra det inte till en enskild person utan till någon menighet, i vars hand jorden inte kan komma att bli föremål för spekulation. Herr förste vice talmannen tryckte så hårt på, varför man inte skulle kunna reflektera på det anbud, som kommit från den fattiga änkan eller från hennes arvingar — hon är nämligen död nu. Men låt oss ändå komma ihåg, att domänstyrelsen yttrat, att detta område inte alls duger för skogsskötsel, och alla, som varit där nere, veta, att det där egentligen bara finns flygsandsfält beväxta med litet barrskog. Om den fattiga ankans arvingar skulle få lov att köpa detta område, som faktiskt inte kan lämpa sig för något annat än en badort, innebär detta, att jordområdet i enskilda personers hand måste bli ett spekulationsobjekt, ty det är väl ingen, som tänker sig, att denna fattiga ankans arvingar själva skulle kunna utnyttja platsen till en badort. Man måste ju utgå ifrån, att med det läge som jorden har, badorten framför allt skulle bli frekventerad av Halmstads invånare, och därav följer, att det måste skapas någon förbindelse med själva staden. Är det då någon som tror, att dessa arvingar skulle kunna åstadkomma förbindelsen från staden ditut, en hel mils väg? Detta är självklart omöjligt. Jag tror, att, om det än finns aldrig så ömmande skäl för en företrädesrätt åt änkan, man bör göra klart för sig, att om staten skall avhända sig detta område, den icke bör göra det till en enskild person.

Man kommer sedan in på frågan, om det bör vara Halmstads stad eller Söndrums kommun, vars anbud skall ha företrädesrätt. Herr förste vice talmannen frågade, vad det fanns för skäl till att Halmstad skulle ha detta företräde. *Ett* skäl är väl åtminstone, att därute intill själva spetsen av udden äger Halmstads stad ett stort jordområde, och saken ligger rent geografiskt sett till på det sättet, att själva Tyluddens spets härav är avskuren från den övriga delen av Söndrums kommun. Här kan vidare upptagas den omstän-

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tylödden.
(Forts.)

digheten, att det framför allt blir Halmstads stads invånare, som skulle frekventera detta badställe. Och för det tredje är det givet, att den fattiga Söndrums kommun — ty det är en fattig kommun, och den har blivit ännu fattigare under de senare åren på grund av att stenindustrierna äro nedlagda därstädes — inte blir i stånd att på egen hand utnyttja detta område. Det kan visserligen vara sant, att Halmstad kanske kommer att utlämna detsamma till konsortiet lika väl som Söndrums kommun skulle bli tvungen att göra detta, men vi kunna väl räkna med, att Halmstad har helt andra möjligheter att skaffa sig garantier av detta konsortium än en kommun, som faktiskt inte själv har makt att åstadkomma någonting härvidlag. I och med att man överlämnar området till den stora staden, som har tillfälle att utnyttja densamma ekonomiskt, följer därav, att det kommer att skapas så ofantligt många skatteobjekt, som komma att tillfalla Söndrums kommun. Det bör sålunda vara ett direkt intresse för denna kommun, att Halmstad får taga hand om området.

Jag kan vidare nämna ett annat skäl för bifall till reservationen. Strax utanför spetsen av udden ligger en liten ö, som heter Tylön, och där finns det ett rikt fågelliv, som givetvis bör skyddas. Det är klart, att det kan skyddas i någon mån genom statens försorg, men om enskilda intressen få slå fast rot på stranden mitt emot denna ö, har man knappast tillräcklig makt att skydda fågellivet ute på ön.

Jag tror sålunda, att det finns många skäl, som tala för, att området bör säljas till Halmstads stad, om det över huvud skall säljas. Huruvida detta senare skall ske eller inte, blir naturligtvis en annan fråga, en lämplighetsfråga. Men då man hör domänstyrelsen säga, att området aldrig kan spela någon roll ur skogsproduktiv synpunkt, är det naturligt, att man tycker det icke är någon anledning att bibehålla ett område under staten, som inte kan ekonomiskt utnyttjas.

Man har slutligen gjort gällande, att dessa 12,000 kronor skulle innebära en alltför liten betalning för området i fråga. Ja, detta är en sak, som är mycket svår att avgöra. Det är uppenbart, att som området nu ligger där, det inte lär vara mer värt än 12,000 kronor, men å andra sidan är det uppenbart, att om detsamma utnyttjas till badort, det blir värt mycket mera. Det är emellertid omöjligt att nu överskåda, vilka kostnader som skola nedläggas, innan det får ett sådant högre värde, och denna sak är så svår att avgöra, att jag tror, att även om frågan ännu en gång upptages till prövning, beloppet å 12,000 kronor inte kommer att växa alltför mycket. Jag tycker då, att vi utan vidare kunde besluta oss för att rösta bifall till den kungliga propositionen, och jag ber att få framställa ett yrkande härom.

Herr H e d e r s t i e r n a: Herr talman! Jag beklagar, att herrarna icke varit och sett på Tylösand någon gång. Om ni det gjort, hade ni alldeles säkert dels fått ett härligt bad och trevligt för en hel

dag, dels fått alldeles klart för er, att det icke kan bli tal om annat än att sälja den här jorden till Halmstads stad.

*Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)*

När herr förste vice talmannen här efterlyste, varför Konungens befallningshavande väl angivit skäl, varför man icke borde sälja till konsortiet utan till Halmstad, men däremot icke talade om, varför man icke borde sälja till Söndrums kommun eller till den då ännu levande änkan, så får jag säga herr förste vice talmannen, att Konungens befallningshavande verkligen icke haft någon tanke på att det skulle finnas någon människa, som kunde komma på den besynnerliga idén att sälja till någon av dessa sistnämnda. Anledningen skall jag genast tala om. Det kan icke bli tal om annat, än att det skall bliva en badort. Man finner där vanlig havssand, och man kommer först till klitter, en massa olika klitterrader, i vilka man på ett naturligt levnadssätt klär av sig i groparna och går i badröcken till stranden, en härlig plage, en alldeles härlig sandstrand. Jag får säga, att i Sverige finnes alldeles bestämt icke ett sådant havsbad som Tylösand, där man just har detta långgrunda vatten, i vilket man sedermera kan gå ut alltefter som man behagar välja den lämpliga bottenhöjden, och hela havet ligger på. Skall jag jämföra det med något, så skall det vara i Danmark eller Normandie, för att nu tala om sådana härliga platser. Men någonting annat än en badort kan det icke någonsin bli, ty att tänka på att odla skogsprodukter, som herr förste vice talmannen talade om, kan icke gå, ty där kan aldrig växa någon skog och kan icke bli någon verklig avkastning, ty hela havet ligger på; utan det är endast en av naturen danad badort. Då herr förste vice talmannen frågade, varför icke Söndrums kommuns anbud fick komma till prövning, så var det därför, att kommunen orkar inte och kan inte här åstadkomma en badort, som det bör bli, utan då kommer platsen att ligga som den är — och bönderna få väl fara dit ut och bada, hoppas jag, men icke kommer det att bereda andra någon nytta eller något nöje; och man kan icke tänka sig, att denna kommun skall börja driva badrörelse. Jag tänkte, då jag fick höra, att herr förste vice talmannen skulle opponera sig, att det är väl den här stackars änkan, som han skall bli ridare åt. Nu är den oturen, att änkan är död, så att det är väl litet svårt för honom att vidare förfäkta hennes sak och gå i bräschen för henne; men det är möjligt, att hon har arvingar, kanske fattiga arvingar, och då passar det herr förste vice talmannen bra. Men att därför att hon odlat upp några hektar, utan att hon dock säkerligen någonsin kunnat leva på åkerbruket utan förmodligen på fiske eller sådant, med fog påstå att hon på detta sätt grundat någon företrädesrätt för sig till detta område, är omöjligt. Det är alldeles som herr Sköld sade, att hon kan naturligtvis icke tillgodogöra sig detta område såsom badort utan hennes fattiga arvingar, om de nu äro fattiga, vilket jag icke vet, kunna naturligen icke göra annat än sälja området till någon, som har för avsikt att där anordna en badort.

Emellertid var det ett konsortium, som ville göra affär och här göra en mondän badort och förmodligen skaffa sig inkomster därpå.

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)

Men då passade Halmstads stad på och sade: det är nog bäst, att vi taga saken i vår egen hand; vi måste lägga oss till med denna badort. Men varför skulle det då vara Halmstads stad, som borde göra detta? Jo, därför att det är det enda samhälle, som man kan tänka sig verkligen kunna göra området till vad det bör vara: en badort. För att det skall kunna bli en ordentlig badort, fordras, såvitt jag förstår, att lägga en spårväg dit ut, och det är en hel mil, såsom herr förste vice talmannen nyss omnämnde. Det måste således läggas en mil spårväg till detta ställe, för att det verkligen skall bli en för allmänheten användbar badort. Man kan visserligen fara på sjön — sista åren har man inte haft ångbåt, men den lär komma igen i sommar — men det är mycket äventyrligt att fara på ångbåten i synnerhet för dem som ha anlag för sjösjuka, ty framför ligger hela öppna havet.

Jag säger alldeles som herr Sköld: skall området säljas så måste det säljas till staden Halmstad, som verkligen har förutsättningar att av Tylösand göra vad det bör bli, nämligen en verklig badort. Där kunna Halmstads stad och andra möjligen bygga bostäder på denna synnerligen njutbara plats.

Nu säger herr förste vice talmannen, att området är för lågt värderat, men därpå kan svaras, att någon möjlighet att av platsen såsom den nu är kunna taga ut en inkomst, som motsvarar denna kapitalkostnad på 12,000 kronor, tror jag icke föreligger. Jag tror, att man härvid gott kan lita till värderingsmännen, av vilka en, om jag icke missminner mig, är domänintendenten Hellman, som på sin tid var ledamot av andra kammaren. Han är en av de mest samvetsgranna värderingsmän, som jag träffat på, och då han var livligt övertygad om att värdet icke kunde sättas högre än till 12,000 kronor, så kan man vara alldeles säker på, att det är riktigt.

Hur jag än ser denna sak, så kan jag icke finna annat, än att det för staten är omöjligt att få någon vidare inkomst av detta område, och det bör då ligga i statens intresse att på denna för ändamålet särskilt lämpade plats bereda tillfälle till hälsobringande bad, något som bäst sker genom att försälja området till Halmstads stad.

Herr Hermelin: Herr talman, mina herrar! Jag ber att med anledning av herr förste vice talmannens anförande, då han gjorde gällande, att jag inte framlagt några särskilda skäl, varför Halmstad skulle ha detta område, få säga, att det var med flit jag inte gjorde detta, därför att jag dels ville giva en hastig orientering och dels ville avvakta, var herr förste vice talmannen skulle lägga tyngdpunkten i försvaret för utskottsutlåtandet.

Vad först denna änkan Josefina Carlsson beträffar, så framgår tydligen av handlingarna i målet, att uppskattningsmännen om henne, som då levde, sagt följande: »att hon är 68 år gammal och således ej själv kan sköta lägenhetens jordbruk samt dessutom är i saknad av nära anhöriga lämpliga såsom egnahemsbrukare, varför ingen som helst anledning synes föreligga att giva henne någon företrädesrätt till lägenhetens inköp i sin helhet». I detta ligga så klara och tydliga

skäl, och ehuru de icke äro upptagna i den kungl. propositionen, finner man dem dock i handlingarna i övrigt. Jag förstår herr förste vice talmannens vädjan till hennes och hennes anhörigas förmån, men jag håller också före, att man icke kan i detta fall gå deras intressen till mötes, då det allmänna här kommer och kräver sin rätt.

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)

Vad Söndrums kommun och dess möjliga rätt härvidlag beträffar, ha dess anspråk redan blivit bemötta av herrar Sköld och Hederstierna, så att det icke kan bli tal om att denna kommun bör förvärva området.

Angående att det är för lågt värderat, så vill jag fästa uppmärksamheten på något, som icke framkommit i handlingarna, nämligen att utom dessa 12,000 kronor tillkommer en ökad kostnad på mellan 2 å 3,000 kronor, som Halmstads stad blir tvungen att nedlägga på vägförbättringar, något som även framgår av den kungl. propositionen, vilket gör, att hela köpeskillingen, tillräcklig nog, på detta sätt går upp till mellan 14 å 15,000 kronor, som då komma att läggas till domänfonden. Nu framgår det av stadsfullmäktiges protokoll i saken att man vill ha denna plats »till bad- och utflyktsort för stadens invånare, vilka i allt större utsträckning begagna sig av platsens möjligheter i sådant hänseende». Och säga stadsfullmäktige ytterligare: »Det är vidare för upprätthållande av ordningen å såväl västra utmarken som lägenheten Tyludden av vikt, att staden och icke någon enskild eller något bolag blir ägare till lägenheten». I detta ligger ju en stark förbindelse från stadens sida, vilket även torde varit avgörande för såväl Konungens befallningshavande som övriga myndigheter, då de tillstyrkt köpet. Jag fick händelsevis en tidning i min hand häromdagen, ett organ som står herr förste vice talmannen ganska nära, nämligen tidningen Hallandsposten. Där talas om Tyludden under pingstdagarna och där sägs, att »ha vi nu fått en vacker plats och en vallfartsort, till vilken kommunikationerna se ut att kunna bli ordnade på ett tillfredsställande sätt, då bör det icke få tillåtas en del personer att göra det otureligt för övriga besökare.

Frihet bör det vara vid Tylösand, men en frihet, som icke inkräktar på medmänniskornas trevnad.» Alltså föreligger här redan, att staden inkräktat på detta område samt att ordnade förhållanden önskas och då tror jag knappast det kan vara lämpligt, att en annan kommun kommer emellan.

Herr Sköld nämnde något om den närliggande Tylön. Jag vill då rikta till herr statsrådet en vördsam begäran eller framställning, att herr statsrådet ville tillse, om detta Tylösandbad i framtiden kommer till och blir frekventerat, att även åtgärder vidtagas för att Tylön på vissa tider om året kommer att fridlysas, särskilt under den s. k. häckningstiden. Jag vet, att där finnes ett mycket rikt fågelliv, och jag tror verkligen att vederbörande böra inskrida för att skydda detta fågelliv.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag har vid behandlingen av detta ärende inom utskottet varit fullkomligt neutral, och jag

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyfludden.

(Forts.)

är fortfarande så neutral i denna fråga, att jag med största jämnmood skall se, att Kungl. Maj:ts proposition bifalles.

Det enda, som vid ärendets handläggning gjort mig tveksam, var försäljningsbeloppet, som föreföll mig anmärkningsvärt lågt, visserligen icke med hänsyn till jordens beskaffenhet, ty den är ju av synnerligen dålig beskaffenhet, huvudsakligen sandjord och klippor, men med hänsyn till ändamålet med platsens användning såsom badort. Men man har ju egentligen svårt att bedöma, när det gäller försäljning av kronans egendomar, deras värde, om man icke äger personlig kännedom därom. Man får då lita på vederbörandes omdöme. De där försäljningarna gå tämligen på en höft. Nu tycker jag också för min del, att Halmstads stad icke visat sig så synnerligen angelägen att förvärva det här området. Staden har i alla händelser icke tagit initiativet, utan ett konsortium kom först in med ett anbud, likaså kom anbud från Söndrums kommun. Efter vad jag hört, läser emellertid för Söndrums kommun icke föreligga någon större möjlighet att kunna utnyttja området för det ändamål, Halmstad tänkt sig, och då kommer ju saken delvis i ett annat läge. Jag är i alla händelser fullt på det klara med, att skall området försäljas, så bör det vara till staden Halmstad, ty denna har uppenbart de största förutsättningarna att på ett tillfredsställande sätt kunna utnyttja området i fråga.

Jag ställer mig emellertid likgiltig till vilket beslut kammaren än fattar. Skulle försäljningsfrågan falla denna gång, förmodar jag, att Halmstad kommer in med förnyat anbud. Det är all sannolikhet för att Halmstad till slut blir ägare av området, och det är måhända också det riktiga.

Jag skall, ehuru jag deltagit i ärendets behandling i utskottet, icke framställa något yrkande.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Hade änkan Carlsson haft dessa sina byggnader å en enskild persons ägor, hade hon, såvitt jag förstår, haft lösningsrätt enligt ensittarelagen till det av henne arrenderade torpet, som värderats till 6,000 kronor. Därtill kommer, att hon — vilket tyvärr inte synes i kungliga propositionen utan det får man leta upp i handlingarna — framhållit i en skrivelse, att hon och hennes förfäder bott på detta torp och där nedlagt arbete sedan långa tider tillbaka, eller under mer än femtio år. Är det då inte rättvist, att även om Halmstads stad skulle få detta område — och det är ju inte tal om, att staden inte får köpa det, utan utskottet har bara sagt, att saken inte är så fullständigt utredd, att en försäljning nu kan tillstyrkas — ankans arvingar erhålla åtminstone någon ersättning för annat än själva byggnaderna, erhålla ersättning för att deras förfäder under en mansålders arbete odlat denna jord.

Nu säger f. d. landshövdingen i länet, att jorden ifråga har intet värde. Ankans jord är dock värderad — och värderad lågt antar jag — till 400 kronor per tunnland. Det är dock värde nog. En del av den övriga jorden är ju inte värderad till mer än 20 kronor per tunnland. Ha således hon och hennes förfäder förvandlat jordens

värde från kanhända 100 kronor till 400 kronor per tunnland, alltså till det fyrdubbla, är det väl också rättvist, att hennes arvingar skola få någon ersättning. Jag anser det rättvist, säger jag, att om Halmstad för så lågt pris skall erhålla en badort, arvingarna få ersättning för något annat än själva husen, vilket senare föreslås i propositionen. Där föreslås också, att arvingarna skola vara underkastade ett års uppsägning. Jag frågar, om detta icke är i strid med arrendelagen. Såvitt jag vet, gäller ju annars i sådana fall inte ett års uppsägning utan viss arrendetid.

Hela frågan befinner sig ännu i outrett skick. Det är visserligen möjligt, att området i framtiden bör säljas till Halmstad. Tyludden blir den finaste badorten i Norden, säger herr Hederstierna, och likväl skulle den inte vara värd mer än 12,000 kronor oaktat dess areal uppgår till närmare 100 tunnland! Man synes gjort klart för sig, att Halmstad ovillkorligen skall ha detta område och ha det för intet. Söndrums kommuns önskingar betyda ingenting alls, och änkans arvingar skola behandlas på ett sätt, som skulle innebära en uppenbar skandal, om en enskild person ägde jorden.

Jag vädjar därför till kammaren att bifalla utskottets hemställan, som inte innehåller, att området skall säljas till någon annan än Halmstads stad, utan medger möjligheten av, att det sedan säljes till staden. Men man måste förebringa en utredning, och därför framlägga ett förslag som giver dessa änkans arvingar rättvisa, och som visar, huruvida inte »den finaste badorten i Norden» är värd mer än 12,000 kronor.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet H a n s s o n : Herr talman! Det förvånar mig, att ett så litet ärende som detta kunnat taga så lång tid i anspråk i diskussionen, och jag skall därför icke mycket förlänga denna diskussion. Jag vill endast nämna, att när vi behandlade detta ärende i jordbruksdepartementet, så ansågo vi det — och så synes det mig vara fortfarande — som ett ganska obetydligt ärende.

Enligt den beskrivning, som här blivit given, består Tyludden övervägande av inproduktiv mark, och huvudsakligen av stenklippor samt något mager jord med en del martallar och kan icke vara värd mycket. När vi övervägde frågan huru detta område för framtiden bör disponeras i jordbruksdepartementet, var det kanske ordningsfrågan, vid en blivande badort som för oss fick den avgörande betydelsen. Skulle nämligen här uppstå en stark folktillströmning, så var det önskligt, att detta nya samhälle eller denna badort stode under så kraftig ledning som möjligt, och detta gjorde, att vi icke reflekterade på de andra anbud, som förelågo. Jag kan beträffande detta hänvisa till de skäl, som här anförts av herr Sköld och andra som yttrat sig. Priset funno visserligen också vi lågt, men när vi tänkte på att platsen låg långt från Halmstad och att det erfordrades, spårvägar eller andra kommunikationsleder, för att komma i förbindelse med densamma, så funno vi det mera önskvärt, att staden

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.

(Forts.)

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.

(Forts.)

Halmstad förvärvade den än att den upplättes till Halmstad med längre eller kortare besittningsrätt.

Under diskussionen har intet framkommit, som rubbat den uppfattning, som jag hade, när jag första gången hade att behandla detta ärende. Jag anser fortfarande frågan vara så pass obetydlig, att det icke är skäl att spilla mera ord på densamma, utan att det lämpligaste vore att antaga det förslag, som framställts i propositionen. Därmed skulle Tyludden komma att användas på bästa sätt.

Herr K r i s t e n s s o n: Herr talman! Blott ett par ord! Jag tillhör ett samhälle, där det finnes tusentals människor, som om söndagarna vilja komma ut på landet men som icke ens kunna komma ned till stranden för att få sig ett bad. Det finns fullt med taggtrådsstängsel och äganderättsförhållanden och annat dylikt, som uteslänger dem från de nakna klipporna och vallarna. Göteborgs stad har gjort åtskilliga anordningar för att komma i besittning av en liten strandrätt, men här har kronan med sin äganderätt kommit emellan. Nu ha vi äntligen lyckats förhyra en liten bit strand efter mycket bråk, tillhörande ett gammalt översteboställe. Kommunen har vidare köpt en liten bit strand, men detta räcker icke till.

Det är därför jag sympatiserar med tanken att Halmstads samhälle skulle kunna ordna det så, att folket kunde komma ut och få sig ett bad. Jag har talat med landshövdingen och fått bekräftelse på, att det icke är meningen att skapa någon stor mondän badort, utan att befolkningen i gemen skulle komma i tillfälle att fara dit ut i den fria naturen och få sig ett bad, sedan kommunikationerna blivit ordnade.

Under sådana förhållanden och då det ju här gäller en kommun kan jag icke förstå, varför man skall hålla på ett par tusen kronor mer eller mindre i betalning för området i fråga, och varför icke kammaren skulle vilja medverka till att det ifrågavarande ändamålet kunde vinnas. Men då vill jag också stryka under, att herr statsrådet i den mån detta låter sig göra tillser, att det ändamål, som här avses, blir för framtiden förverkligat genom förvärvandet av denna badstrand.

Beträffande vad herr vice talmannen nämnde om denna änka och hennes arvingar, så har det ju blivit upplyst, att hon dött och icke efterlämnat nära släktingar som äro lämpliga. Skola vi då uteslänga en stor stadsbefolkning från möjligheten att vinna hälsa och krafter på den otillgängliga ljunghed, som för närvarande finnes där? Vidare har herr vice talmannen önskat, att detta ärende skulle ytterligare utredas. Då skulle jag vilja fråga: ha vi icke annat att göra än att utreda en så liten fråga? Det kostar säkerligen statsverket mera att åstadkomma en sådan utredning med alla dess luntor än om vi nu skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Det gäller kanhända blott ett års uppskov, ifall vi antaga utskottets för-

slag. Därest åter ett beslut fattas om bifall till den kungliga propositionen, begås därmed enligt min mening en orättvisa mot dem, som haft detta torp och odlat upp detsamma. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle arvingarna ställas på ett års uppsägning och vid avträdet inte få ersättning för mera än husets värde. Jag frågar då: är det värdigt andra kammaren att biträda ett dylikt förslag, alldeles i strid för övrigt mot vad kammaren förut bestämt i ensittarelagen, kan det vara rätt besluta, att torparen på statens egendom skall behandlas på sämre sätt än torparen på enskild jord? Här är inte fråga om annat än ett uppskov, antar jag. Jag unnar visst Halmstads invånare att få tillträde till fri badplats, men det lära de redan ha på ett område, som ligger i närheten, enligt de upplysningar utskottet erhållit, och denna badort är nog tillräcklig för de närmaste åren framåt. Ja vi önska blott en fullständig utredning. Sådana utredningar företager man ju många varje år vid försäljning av kronoegendomar. Det bör i varje fall undersökas, huruvida inte änkans arvingar skola erhålla ersättning för sitt arbete; något annat är det inte fråga om.

Ang.
försäljning av
kronoparken
Tyludden.
(Forts.)

Herr *Hermelin* Herr talman! Jag kan inte tala å Halmstads stads vägnar, men jag tror, att jag kan försäkra herr förste vice talmannen, att Halmstads stad kommer att med all nödig hänsyn respektera den enskilda rätt, de här berörda rättsinnehavarna kunna ha. Jag är jämväl alldeles övertygad om, att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet härvidlag kommer att se till, i vad mån deras intressen skola tillvaratagas. — Det torde ock kanske dröja ännu länge innan de bliva helt uppsagda!

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 11.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Johanson* i Stockholm, nr 370, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 361, med anhållan om riksdagens yttrande angående vid den internationella arbetsorganisationens konferenser i Washington år 1919 och i Genua år 1920 fattade beslut; och

herr *Bratt*, nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 360, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.
Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 12.

Ordet lämnades härefter till

Herr förste vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål, må uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om beredande av rörelsekapital för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande av lån åt allmänna barnhuset i Stockholm;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning dels om anslag till byggnader och reparationer, dels ock om anvisande av medel till förstärkning av nämnda anslag; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för inredande till tjänstelokaler av vinden i gamla riksdagshuset;

från sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om ströängars indragande till kronan m. m., dels ock angående anslag till bestridande av kostnader för ströängars indragande till kronan; och

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av de beträffande tilläggsavvittringen i Västerbottens läns lappmark gällande bestämmelser; samt

från andra lagutskottet:

nr 216, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik dels ock i anledning därav väckt motion.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av väckta motioner om höjning av den särskilda avgiften för brännvin, tillverkat av majs m. fl. utländska råämnena;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 59, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t dels i statsverkspropositionen, dels ock i propositionen nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden m. m.; och

nr 61, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag dels för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna dels ock till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksinstitutet vid Ultuna; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts förnyade utlåtande, nr 9, i anledning av dels herr Sundlings motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om bättre kontroll över automobilhastigheten å allmän väg på landet m. m., dels herr Danielssons motion, nr 232, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i förordningen om automobiltrafik.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Akerlund* under 3 dagar från och med den 23 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,17 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
